

FELELŐSÉG A TÁRSASÁGI JOGBAN

BEVEZETÉS

A társasági jog célja a gazdasági élet szereplőinek bonyolult kapcsolatrendszerét szabályozni: a társulás és a vállalkozás szabadságát úgy garantálni, hogy mindeközben kögens szabályokkal meg lehessen védeni a társuláson belül kisebb érdekérvényesítő képességgel rendelkező tagokat, a társasággal üzleti kapcsolatban lévő hitelezőket, akik nem ritkán maguk is társaságok, továbbá biztosítani a gazdasági élet rendezettségében, átlátható szabályozásában megnyilvánuló közérdeket.

Ezeknek a céloknak a megvalósítása érdekében a társasági jogszabályok lefektetik a játszma szereplőinek jogait, de ugyanakkor kijelölik jogaiknak, szabadságuknak a határát is, és kötelezettségeket fogalmaznak meg számukra, az érdekek egyensúlyának biztosítására törekedve. Mivel pedig a kötelezettségek szankciók nélkül mit sem érnek, így párhuzamosan azok is szabályozásra kerülnek.

A társasági jogi normák tehát körülhatárolják egy-egy jogviszony szereplőinek a helyzetét, a nekik biztosított jogokat, rájuk rótt kötelezettségeket, és a kötelezettségszegés rájuk háruló következményeit.

Ha valaki a gazdasági élet szereplőjévé akar válni, akár vállalkozóként, akár vezető tisztségviselőként, nem árt tisztában lennie azzal, milyen felelősséget rejt magában az adott pozíció. Egy gazdasági szerep felvállalásakor, illetve az ekként való ténykedés során ugyanis kalkulálni kell azzal a kockázati tényezővel is, ami a jogi kötelezettségek megszegésének hátrányos jogkövetkezményeiben rejlik.

Dolgozatunkban – végletesen leegyszerűsítve – azt vizsgáljuk,

hogy kit, milyen tetteért, mi alapján, milyen mértékű és típusú felelősség fenyeget, vagyis mekkora rizikóval jár az adott minőségben elkövetett vagy ahhoz kapcsolódó kötelezettségszegés. Ez hatással lehet arra, hogy mennyire vonzó egy bizonyos státusz – pl.: a betéti társaság (bt.) beltagi minősége vagy a fizetéseképtelenség szélére sodródott korlátolt felelősségű társaság (kft.) ügyvezetői pozíciója – felvállalása, illetve hatással bírhat az e státuszban tanúsított magatartásra.

A cél tehát annak a feltérképezése, hogy milyen azoknak a személyeknek a helyzete, akikre a gazdasági társaságokról szóló törvény, a Gt. hatálya kiterjed, mégpedig a tekintetben, hogy ki milyen joghátrányokkal számolhat, ha nem tanúsítja a jog által előírt magatartást.

Ez a vizsgálódás állandó aktualitással bír, hiszen a jog veleje a kötelezettségek megfogalmazása és azok kikényszerítése. Ugyanakkor a társasági jogalanyok a gazdasági élet szorítójában küzdenek, és döntéseiket, magatartásukat alapjaiban befolyásolják azok a joghátrányok és azok alapján leképződő gazdasági hátrányok, amiket esetleg viselni kényszerülnek. A téma további aktualitása kézenfekvő az új Gt. kapcsán: az vajon milyen változásokat eszközöl a felelősségi tényállásokon, nagyobb törvényi szigorral kell-e számolnia az új Gt. ellenében cselekvőknek.

Dolgozatunkban a következő tematikát követjük:

- I. A magánjogi és a társasági jogi felelősség differenciálódása
- II. A jogi normában lefektetett felelősség vizsgálatának differenciált sémája
- III. A társasági jogi felelősségi normák konkrét vizsgálata

I. A MAGÁNJOGI ÉS TÁRSASÁGI JOGI FELELŐSSÉG DIFFERENCIÁLÓDÁSA

1. A felelősség

Kötelezettségeinket teljesítenünk kell, ha nem így teszünk, viselnünk kell a felelősséget. Kötelezettségeinket azonban nem csak a jog állapíthatja meg, illetve ha szankcionálásra kerül sor, nem csak jogi szankciók jöhetnek szóba. Egy erkölcsi szabály megszegése az erkölcsi felelősség körébe tartozik, ugyanakkor egy jogi szabály megszegése is kiválthat erkölcsi rosszallást. A gazdasági életben való sikertelen szereplés, azaz a gazdasági szféra szabályainak megszegése gazdasági felelősséget eredményez, üzleti kockázatvállalásunknak viselnünk kell következményeit, a vagyonunk apadását.

A gazdasági szereplő termel vagy szolgáltat, aminek költségvonzata van, amit induló tőkéjéből fedez. Szolgáltatásáért azonban lehetséges, hogy egyáltalán nem képes ellenértékre szert tenni vagy képes, de kisebb mértékűre, mint amibe maga a szolgáltatás került, mert rosszul méri fel a piac igényeit, azaz még költségeit sem képes megtéríttetni, tőkéjét ezzel feléli. Ugyanakkor a sikertelen gazdasági szerepléssel lehet, hogy jogi kötelezettségeket is megszegnek, amelyre a jog reagál jogkövetkezményekkel. Ugyanis ebben a helyzetben is teljesíteni kell a költségként felmerülő hatályos szerződésekből folyó ellenszolgáltatásokat. Ha munkavállalóimmal olyan kacsatot gyártatok, amiket senki nem vesz meg, a munkavállalók bérét akkor is meg kell fizetnem. Ha nem teljesítek, a szerződésszegés jogi szankcióival kell szembenéznem. Amennyiben pedig a gazdasági tevékenység végzésére nem egyéni vállalkozóként, hanem társasági formában került sor, és a társaság vagyona csökkent olyan mértékben, hogy ezek az ellenszolgáltatások abból már nem teljesíthetők, bizonyos esetekben a jog a tagokat vagy más kötelez a társaság kötelezettségének teljesítésére.

2. A jog és a felelősség

A jogi felelősség tehát a jogi kötelezettségek nemteljesítéséért állhat fenn, amely ugyan szoros kapcsolatban állhat az erkölcsi normák

vagy a felelős gazdálkodás játékszabályainak megszegésével, de a jogi kötelezettségek mögött ott áll az állam, amely bírói úton kényszeríti azokat ki.

A felelősség a jognak központi eleme, a fogalom megértéséhez tisztázni kell a jog mibenlétét. A jog a jogi normákban lelhető fel, a jogi normák határozzák meg a jogviszonyok keletkezésének, változásának és megszűnésének feltételeit, a jogviszonyok alanyainak jogait és kötelezettségeit, továbbá állami kényszer útján biztosítják ezeknek végrehajtását.¹

A jog olyan társadalmi jelenség, amely valamilyen magatartást kötelezően előír, megtilt vagy megenged, és annak érvényt szerez, így a jogi normának tartalmaznia kell a diszpozíciót, vagyis a kötelezettséget és a szankciót, vagyis a kötelezettség megszegésének jogkövetkezményét is. Ennek hiányában lex imperfectával lenne dolgunk.²

Tehát a jog maga a követendő magatartás azaz az elsődleges kötelezettség valamint a kötelezettség megszegése esetére kilátásba helyezett szankció.

Jogtechnikai kérdés, hogy a jogi norma részei hol: egy jogszabályhelyen vagy külön; illetve hogyan: kifejezetten vagy közvetetten kerülnek megfogalmazásra.

Lehetséges, hogy adott jogszabályhelynél csak maga a diszpozíció található, nem itt követi a szankció, hanem csak később kerül rögzítésre vagy egyedileg, kifejezetten vagy általános jogági szankcióként, közvetetten. Utóbbira szolgálhat például az, amikor a Gt. előírja, hogy közkereseti társaság (kkt.) nem lehet tagja másik korlátlan felelősségű társaságnak, de nem szól a szankciókról, ugyanakkor a társaság jogszabálysértő működése esetére rendelkezésre áll a törvényességi felügyeleti intézkedések egész sora.

Értelemszerűen előfordul ennek az inverze is, amikor adott helyen már csak a kötelezettségszegés, annak módja és jogkövetkezménye, a szankció kerül rögzítésre.

A Ptk-ban például a következő rendelkezés szerepel: A törvény védi a személyek vagyoni és személyhez fűződő jogait, továbbá

törvényes érdekeit. Ez ehelyütt szankció nélküli rendelkezés, ugyanakkor egyértelmű, hogy ez önmagában azt a kötelezettséget keletkezteti, hogy tartózkodnunk kell ezen jogok, érdekek megsértésétől. A sérelem hátrányos jogkövetkezményeiről csak egy jóval későbbi szakasz, a 339. § rendelkezik, amely ezeknek a jogoknak a megsértésével okozott kár szankcióit rendezi.

Elképzelhető ugyanakkor, hogy a diszpozíció külön nem is kerül megfogalmazásra, csupán a szankció, de ha adott kötelezettség megszegése büntetendő, akkor egyértelmű, hogy maga a kötelezettség is fennáll, csupán a jogalkotó nem tartotta azt szükségesnek kiemelni.

Találkozhatunk olyan megoldással is, hogy egy helyen kerül rögzítésre először maga a kötelezettség, majd ezt rögtön követi megszegésének szankciója a rendelkezés intenzívebb tudatosítása érdekében.³ A vezető tisztségviselőket például bejelentési kötelezettség terheli a cégbíróság felé, amennyiben ezt a kötelezettségüket megszegik, az ebből eredő károkért korlátlanul és egyetemlegesen felelnek.

Lehetséges ugyanakkor, hogy a diszpozíció és/vagy a szankció nem jogszabályon alapul, hanem szerződésen, azonban ez is jogszabályból nyeri állami kikényszeríthetőségét.

3. A felelősség realizálódásának sémája

A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy a jogi norma megsértéséből hogyan, milyen feltételekkel születik a felelősség.

A jogi norma tartalmazza a diszpozíciót, vagyis az elsődleges kötelezettséget, valamint a kötelezettség megszegése esetére irányadó szankciót, a másodlagos kötelezettséget.

A jogi norma alapján létrejövő konkrét jogviszony szereplőjét terhelik az abban lefektetett kötelezettségek. Ha ez a jogalany a jogi normában lefektetett kötelezettségét okozatosan megszegi továbbá ezen tette jogellenes, és – ha a törvény ezt megkívánja – felróható vagy vétkes, akkor fennáll a felelőssége és szankcióval sújtják.

A felelősség realizálódásának klasszikus sémája azonban módosulhat, ha adott jogalany vagy nem követett el okozatos kötelezettségszegést (tehát más követte el), vagy bár fennáll az okozatos kötelezettségszegése, de nem jogellenesen tette azt. Ekkor kivételesen más kötelezettségszegéséért, illetve saját jogos kötelezettségszegéséért terhelhetik elsődleges kötelezettségként megfogalmazott jogkövetkezmények, – nem-szankció-obligációk – ezt az adott jogalanyt is.

Arról, hogy pontosan mit tekinthetünk felelősségnek, csak jogágak szerinti bontásban beszélhetünk, továbbá erről jogágakon belül is rendkívül megoszlanak a jogirodalmi álláspontok, de a felelősség fogalmának szűkítése vagy tágítása nem változtat a fenti distinkción.

4. A felelősség jogági differenciálódása⁴

A jogi felelősség fenti sémája jogágak szerint differenciálódik. A jogágak különféle magatartásokat rendelnek megtartani, illetve mivel eltérő diszpozíciók szeghetőek meg, különböző magatartásokat nyilvánítanak jogellenesnek, és azokra specifikus szankciókat alkalmaznak. A jogellenességet kimondó szabály és a szankció elválaszthatatlanok, így nem beszélhetünk általában véve szankcióról, csak polgári jogi, büntetőjogi vagy más jogági szankcióról.

A polgári jogi felelősség főbb ismérve más jogági felelősséggel szemben egyrészt abban áll, hogy főszabály szerint mellérendelt jogalanyok közti jogviszonyból származó jogok sérülnek (alanyi jogok), és a szankció érvényesítése az adott személytől függ. További jellemzője, hogy a kötelezettségszegő magatartások nincsenek taxatív felsorolva.

Ezzel szemben a büntetőjogi felelősség az állam és az egyén, míg az államigazgatási felelősség az állami szerv és az egyén közti jogviszonyból eredő kötelezettség sérelme folytán áll fenn, és ezek nem vagy nem elsősorban más alanyi jogába ütköznek, ebből adódóan a szankció érvényesítésének joga is megoszlik az állam és az állami szerv, valamint a jogukban, érdekükben sértettek között. Az

államigazgatási felelősségre vonásra pedig akkor kerül sor, ha az állami társadalmi, gazdasági rendjét sértik, de büntetőjogi szankció alkalmazása nem indokolt.

5. Magánjogi felelősségfogalom

A továbbiakban a társasági jogi felelősségi vizsgálódáshoz a magánjogi felelősségfogalom alkalmazására van szükség, így nem kerülhető meg annak körülhatárolása. Ez nem egyszerű feladat, a jogirodalomban ugyanis számos eltérő nézőpont létezik azzal kapcsolatban, hogy mi sorolható a polgári jogi felelősség kategóriájába.

Grosschmid úgy vélekedik, hogy a kötelezettségszegés előtti felelősségről is beszélhetünk, hiszen felelősség alatt a már fennálló felelősséget is érti, ezt ő propulzív felelősség névvel illeti, valamint azt a helyzetet is, amelyben valaki bizonyos tény következtében kötelezettségbe sodródik, amit besodró felelősségnek nevez, mely magában foglalhat elsődleges és másodlagos kötelezettségeket is.⁵

Fogalmának tartalmát példával illusztrálva: egy szerződés alapján köteles vagyok teljesíteni, ez elsődleges kötelezettséget jelent, és propulzív felelősségben ölt testet, ha azonban nem teljesítek, a kötelezettségszegésből, jelen esetben szerződésszegésből keletkező másodlagos kötelezettségek, azaz szankciók terhelnek, mégpedig besodró felelősségként. Az utóbbi kategória ugyanakkor felöleli azt az esetet is, amikor a társaság nem tud teljesíteni, és a társaság tartozásaiért korlátlanul felelős tag nem-szankció-obligációként, azaz elsődleges kötelezettségként lesz köteles arra.

Marton Géza tagadja azt, hogy minden kötelezettség felelősséget jelentene, elismeri azonban, hogy a köznapi szóhasználat valóban felelősség szóval illeti magát az elsődleges kötelezettséget is megelőlegezve a kötelezettségszegés lehetőségét.⁶ Gondoljunk csak a „felelős vagy azért, amit megszelídítettél” ismert mondatára.

Marton úgy véli, hogy jogi normába ütköző tett vagy mulasztás esetén, azaz kötelezettségszegéskor mindig fennáll a felelősség, ami szankciót eredményez. Mivel a szankcióval a prevenció elvet szol-

gálja a jogalkotó, az mindig hátrányt jelent, különben a diszpozíció érvényesülését nem tudná elősegíteni. Fajtáját tekintve azonban beszélhetünk restitutív, represszív, illetve vegyes jellegű szankcióról is.

Marton azonban kiemel speciális megtérítési eseteket, amikor kötelezettségszegés történik, a tett vagy mulasztás jogi normába ütközik, de okozatosság hiánya vagy jogellenességet kizáró okok megléte miatt a felelősség nem vagy nem egyértelműen eredményezhetne az általános séma szerinti felelősséget, vagyis nem vagy nem egyértelműen másodlagos kötelezettségként, azaz szankcióként terhel minket.

A kárrendezés elvének érvényesítése azonban arra sarkallja a jogalkotót, hogy a kárt megtérítse. Azonban, mivel a felelősség realizálódásának klasszikus sémája nem áll fenn, így a kár megtérítése nem szankcióként, hanem elsődleges kötelezettségként, azaz nem-szankció-obligációként fog terhelni minket. Itt értelemszerűen egy jogkövetkezményfajta jöhet szóba, mégpedig a restitutív jogkövetkezmények.

Amikor azonban a kárrendezés elve alapján a nem-szankció-obligációkról esik szó, Marton a károkozó kötelezettségszegésekre, a kárfelelősségre és szankciójára, a kártérítésre koncentrálna, azonban a restitutív szankciók ennél tágabb kört ölelnek fel, így nem csak a kár telepíthető nem-szankció-obligációként. Így pl. a szerződés-szegés kapcsán fennálló felelősség következményei a káron túl is terhelhetik a nem teljesítő társaság korlátlanul felelős tagját nem-szankció obligációként.

Megjegyzendő továbbá, hogy nagyon keskeny a határvonal a nem-szankció-obligációként és a szankcióként fennálló jogkövetkezmények között a másért való felelősség eseteinél. Másért való felelősségünk fennállhat egyrészt közvetett okozatossággal, ahol tehát jogszabályi rendelkezés vési kőbe az okozatosság fennállását (pl. veszélyes üzem üzembentartója esetén), ekkor szankcióként érvényesül a felelősségünk. Másért felelhetünk ugyanakkor oly módon is, hogy az okozatosság irreleváns, az vagy fennáll vagy

sem, azt nem vizsgáljuk, az érdekelv miatt azonban nem-szankció-obligációként a jogszabály kijelöli a felelősöket (pl.: tagi felelősség).

Összegzésül a martoni álláspont a grosschmidi felosztás szerint a propulzív felelősség körébe tartozó elsődleges kötelezettséget kizárja a felelősség köréből, azonban oda sorolja a besodró felelősségbe tartozó, azaz bizonyos tény, mégpedig a kötelezettségszegés folytán beálló másodlagos kötelezettségeket, vagyis szankciókat, valamint az oda tartozó elsődleges kötelezettségeket, nem-szankció-obligációkat.

Eörsi Gyula elfogadhatatlannak tartja, hogy kötelezettségszegés előtti tehát propulzív felelősségről beszéljünk, ezentúl a kötelezettségszegéseknek is csak egy részét tekinti felelősségnek, mégpedig a másodlagos kötelezettségek, vagyis szankciók azon részét, ahol a kötelezettségszegő felróhatóan jár el. Úgy véli, felelősségről csak akkor beszélhetünk, ha egy kötelezettségszegő magatartásnak az objektív oldalát szemlélve megállapítható, hogy az külső hatásában veszélyes a társadalomra, azaz jogellenes, és emellett a szubjektív oldalon pedig elmondható, hogy a kötelezettségszegő jogi eszközökkel javítható, azaz a magatartás felróható.⁷

Eörsi úgy véli, hogy az okozatos, jogellenes tett vagy mulasztás, (amire mi a kötelezettségszegés kifejezést használjuk, bár ennek ő más jelentést tulajdonít) következménye a másodlagos kötelezettség, a szankció. Ez a polgári jogban reparatív jellegű. Azonban, ha többletelemként hátrányelemet is hordoz magában, akkor (az ő terminusai szerint „represszív”) felelősségről beszélünk. Ez minden esetben felróhatóságot is feltételez.

Ha a hátrányelem hiányzik (a szankció nem „represszív”) nincs szó felelősségről, ekkor a felróhatóság sem áll fenn.⁸

Abban a speciális esetben pedig, mikor a felelősségi séma nem valósul meg teljes egészében, de reparatív kötelezettség nem-szankció-obligációként mégis fennáll valaki oldalán, véleménye szerint a felelősség kérdése szóba se jöhet.

Így az ingatlan-adásvételi szerződés írásba foglalásának elmulasztása bár jogi normába ütközik, jogellenes, így következménye, az

érvénytelenség szankciónak minősül, de mivel az érvénytelenséghez felróhatóság nem szükséges, felelősségről nem beszélhetünk

Eörsi fogalma azon alapul, hogy ha a felelősséget tovább tágítanánk, az minden jellegzetességét elvesztené, elvont és ködös lenne, merő logikai kategóriává színtelenedne.⁹

Eörsi fogalmát összefoglalva elmondható, hogy a propulzív felelősséget nem tekinti felelősségnek, a besodró felelősség köréből az elsődleges kötelezettségeket szintén kizárja e kategóriából, továbbá a másodlagos kötelezettségek, szankciók köréből is csak a felróhatóságot megkövetelőket, azaz „represszíveket” tekinti felelősségnek.

Látjuk tehát, hogy reparációs kötelezettség fennállhat nem-szankció-obligációként vagy szankcióként, utóbbi esetben intenzívebb hátrányelemmel vagy anélkül; továbbá azt is, hogy a szankciók ezen túl magukban foglalják a represszív, illetve a vegyes jellegű másodlagos jogkövetkezményeket is. A reparációs kötelezettség és a szankciók két egymást metsző kör. A felelősség tartalmának meghatározásánál csupán arról kell állást foglalnunk, hogy szubjektív döntésünk szerint mely tárgyi ismérvek alapján jól elkülöníthető részt soroljuk ide, és vizsgáljuk.

A felelősség tartalmának meghatározása és vizsgálata során a martoni álláspontot fogadjuk el.

Az elsődleges kötelezettségek alkotják ugyanis a jog szövetét és így, ha a propulzív felelősségként definiált elsődleges kötelezettségek is a felelősség részét képeznék, az egész jog felelősség lenne, a fogalmat valóban a végtelenbe tágíthatnánk.

Azonban a besodró felelősség körébe tartozó mind elsődleges, mind másodlagos kötelezettségeket, nem-szankció-obligációkat és szankciókat úgy véljük, felelősségnek kell tekinteni.

Ha ugyanis a felelősségből az előbbit zárnánk ki, nem vizsgálhatnánk például a társasági jogi „felelősség” gerincét adó a társaságok tartozásaiért esetlegesen fennálló tagi helytállási kötelezettséget, mint elsődleges kötelezettséget. A szankciók közül pedig csak a felróható represszív szankciókat felelősségnek tekinteni (ez a szűkítés

gyakorlatilag a kártérítésre áll) szintén nem indokolt, hiszen a kártérítésen túl a kötelezettségszegő gazdasági szereplőt számos rendkívül súlyos szankció terhelheti, amely akár össze is roppanthatja azokat, gondoljunk csak a működés megszüntetésének törvényességi felügyeleti szankciójára. Továbbá azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a jogszabálysöveg is a felelősség kifejezésekkel él ott, ahol Eörsi szerint szó sincs felelősségről, ilyen pl. a Gt. tagi felelőssége.

Összességében elmondható, hogy parttalan egy megváltó felelősségfogalom kimunkálásán fáradozni, éppen elég, ha a vizsgáldás során pontosan meghatározzuk, hogy felelősségfogalmunk tartalmilag mit fog át.

A felelősségnek álláspontunk szerint tehát két ága van, a kötelezettségszegőt terhelő szankció, azaz másodlagos kötelezettség valamint a kötelezettségszegőt terhelő nem-szankció-obligáció, azaz elsődleges kötelezettség.

6. A szankció, mint felelősség

A szankciók csoportosítása történhet céljuk szerint, ennek alapján lehetnek egyrészt restitutívak, ekkor a vagyoni viszonyok rendjének, egyensúlyának védelme a cél, illetve annak megtétele, amire a kötelezettségszegő köteles. Ide sorolhatók pl. a kártérítés, a szerződésszegés szankciói. Ez a kategória Eörsi különbségtételének megfelelően tagolható aszerint, hogy mennyire intenzív hátrányelemet tartalmaz. (Megfogalmazása szerint represszívek-e.)

A szankciók lehetnek továbbá represszívek is, ekkor elsődlegesen a társadalmilag helytelenített magatartás megbüntetését kívánja a jogalkotó elérni, erre szolgál pl. a bírság. Sok esetben nem dönthető el, melyik elem a domináns, ekkor vegyes jellegű szankciókról beszélünk, erre szolgálhat például az érvénytelenség, ahol cél az eredeti állapot visszaállítása, másrészt a nem jogszabálynak megfelelő szerződés érvényességtől való megfosztása.¹⁰

A szankció speciális viszonyban áll az eredeti kötelezettséggel,

mert az lehet, hogy a kötelezettségszegőt továbbra is terheli, de előfordulhat, hogy elsikkad.

A restitutív szankciók célja – a vagyoni egyensúly visszaállítása – történhet úgy, hogy az elsődleges kötelezettségnek már nem lehet eleget tenni, csak a másodlagos áll fenn vagy az elsődleges kötelezettség megmarad, és másodlagosak járulnak mellé. Ugyanakkor bizonyos esetekben a szankció felfogható úgy, mint a kötelezettségszegésre tekintettel transzformálódott eredeti kötelezettség. Ilyenek például a szerződészegés objektív szankciói, ilyenkor a szerződés ugyanis már nem a teljesítési, hanem a szankciós szakban van¹¹, és a megfelelő teljesítés lebonyolítása érdekében lépnek fel az új igények, a cél tehát az értékegyensúly helyrebillentése, illetve ha ez nem lehetséges az eredeti szerződés felbontása vagy megszüntetése.

Fentiek alapján megállapítható a restitutív szankcióról, hogy az bizonyos esetekben gyakorlatilag csak azért nevezhető szankciónak, mert a kötelezettségszegést követő másodlagos kötelezettséget jelent, de tulajdonképpen pont akkora hátrányelemet tartalmaz, mint amivel az elsődleges kötelezettség teljesítése jár. Ezt képes lenne kiszűrni az Eörsi/féle felelősség-definíció, ha csak a felróható, hátrányelemet tartalmazó jogkövetkezmény lehetne ide sorolható, de így kívül rekedne számtalan jelentős hátránnyal járó szankció. Mi tehát úgy véljük, hogy a restitutív szankciók ezen csoportja is felelősséget jelent, egy-egy szankciófajta esetén azonban megállapítható, hogy a hátrány mennyiben több, mint az elsődleges kötelezettségben rejlik.

Mivel a represszív szankció célja a büntetés, lehet, hogy az elsődleges kötelezettségnek már nem lehet eleget tenni, csak a másodlagos áll fenn, vagy az elsődleges kötelezettség megmarad, és másodlagosak járulnak mellé, ösztönözve annak teljesítését.

A szankciók csoportosítása lehetséges jogalapjuk szerint is, így beszélhetünk objektív, illetve szubjektív jogalapon fennállókról.

A polgári jogban kézenfekvőnek tűnő módon, szokásosan jogalapjuk szerint határolják el a szankciókat. Eszerint a szubjektív

szankciók, amik enyhe vagy rendes felelősséget jelentenek, csak akkor alkalmazhatók, ha az adott helyzetben általában elvárhatóságnak a kötelezettségszegő nem tett eleget, vagyis a társadalom rosszallását váltja ki a kötelezettségszegő helyzetében lévő absztrakt egyén hasonló tette. Az objektív szankciónál, fokozott vagy feltétlen felelősség esetén maga a kötelezettségszegés, ha jogellenes, felróhatóság nélkül is megalapozza a joghátrányt.

A kötelezettségszegés megvalósulásához természetesen objektív körülmények megléte, illetve kimentő okok hiánya szükséges, a szankcionálás csak annyiban automatikus, hogy a kötelezettségszegő tettehez fűződő pszichés viszonyát (enyhe felelősség), illetve a kötelezettségszegő helyzetében lévő absztrakt egyén ilyen tethez fűződő pszichés viszonyát (rendes felelősség) nem vizsgálják.

Azonban véleményünk szerint nem feleltethető meg egyértelműen a szubjektív szankció a kártérítésnek, illetve az objektív szankció a többi polgári jogi, elsősorban szerződészegés esetén felmerülő jogkövetkezménynek, ahogy az a jogirodalomban előfordul, mert a klasszikus „szubjektív szankció” a kártérítés is fennállhat objektív alapon, és a további objektívizálás a jogalkotói cél.

A társasági jogban ez a megkülönböztetés még kevésbé kardinalis. Itt is léteznek objektív illetve szubjektív alapon fennálló különféle szankciók, azonban például a törvényességi felügyeleti eljárásban alkalmazható intézkedéseknél indokolt esetben számolhat a vezető tisztségviselő azzal, hogy a cégbíróság bírságot ró rá, vagy visszahívásáról is saját belátása szerint dönthet a gazdasági társaság, itt tehát teret kaphat a diszkrecionalitás a joghátrányok alkalmazása során: Ekkor ugyanis nem maga a kötelezettségszegés az egyedüli jogalap, hanem egy arra jogosult döntése is szükséges. Megjegyzendő, hogy bár az utóbbi intézkedés szankcionálásra alkalmas, ugyanakkor kötelezettségét meg nem szegő vezető tisztségviselő is visszahívható, e tekintetben még csak indoklási kötelezettség sem terheli a legfőbb szervet.

A szankciók konkrét fajtái ezerfélék lehetnek, a hátrány, amit a

szankció magában hordoz, számtalan dologból állhat. Azonban mivel a kártérítés a domináns szankció a magánjogi jogviszonyok körében, ez a szűk értelemben vett polgári jogi felelősség, azt kiemelten kezeljük és vizsgáljuk.

7. A nem-szankció-obligáció, mint felelősség

Ha kötelezettségszegés esetén a felelősség realizálódásának általános sémája szerint adott jogalany nem lenne szankcióval sújtható – mert a kötelezettségszegés adott jogalany tekintetében vagy nem okozatos vagy okozatos, de jogellenességet kizáró ok miatt nem jogellenes – de a reparációs érdek ezt megkívánja, a jogalkotó elsődleges kötelezettségként kötelezi a jogalanyt a restitúcióra.

Ebben a körben a jogkövetkezmény célja mindig restitúció, jogalapja lehet objektív és szubjektív, jogkövetkezmények szerinti bontásban pedig éppúgy előfordulhat a kártérítés, mint más szankció.

8. A felelősség bontása

A) A felelősség bontása a megszegett jogi norma alapja szerint

Miután megvizsgáltuk a magánjogi felelősség két nagy ágát a szankciót és a nem-szankció-obligációt, különbséget kell tennünk aszerint, hogy azok milyen alapon terhelhetnek minket. A felelősség fennállhat egyrészt szerződésben lefektetett elsődleges kötelezettség megszegése, másrészt jogszabályban rögzített elsődleges kötelezettség megszegése esetén, azaz mind szerződésszegés, mind jogszabálysértés következtében.

B) A felelősség bontása a megszegett jogi norma jogági jellege szerint

Különbséget kell tenni a kötelezettségszegés jogkövetkezményei, szankciói és nem-szankció-obligációi között aszerint is, hogy milyen az alapjukat képező elsődleges kötelezettség jogági jellege.

Szó lehet polgári jogi kötelezettségekről, melyek alapulhatnak

szerződésen és jogszabályon is, melyek megszegésére a polgári jog reagál.

Megszeghetők a társasági jogi kötelezettségek is, melyek szintén vagy jogszabályon, vagy szerződésen alapulnak, és a társasági jogból kerül ki jogkövetkezményük.

A kép annyiból árnyaltabb, hogy egy polgári jogi jogszabályban kimondott, vagy polgári jogi szerződésbe foglalt és azáltal szankcionált kötelezettséget is társasági jogivá avathat az ezekre az esetekre szóba jövő társasági jogi jogkövetkezmény. Ezek a társasági jogi jogkövetkezmények további eszközökkel kiegészíthetők a polgári jog szankciórendszerét, illetve a polgári jogi jogkövetkezményeket módosíthatják is.

Mindez fordítva is igaz, ha társasági jogi kötelezettség megszegés egyben polgári jogi kötelezettség megszegését is jelenti, akkor rendelkezésre áll a polgári jog szankciórendszere is. Mivel azonban a társasági jog speciális a polgári joghoz képest, a polgári jog nem módosíthatja a társasági jogban lefektetett jogkövetkezményeket.

Adott szerződés-, vagy jogszabálysértéssel tehát egyszerre érdemelhetjük ki a két jogág jogkövetkezményeit, azok egymás mellett érvényesülnek, és ezentúl a társasági jog is hat a polgári jogra.

C) A felelősség bontása a megszegett jogi norma által védett jogtárgy szerint

Az eddig említett polgári jogi, valamint a társasági jogi jogszabályon vagy szerződésen alapuló kötelezettségek megsértésekor védett jogtárgytól függően különféle szankció és nem- szankció-obligáció fajták jöhetnek szóba, tehát azok a védett jogtárgy függvényében is szóródnak.

A polgári jog védi a személyek vagyoni és személyhez fűződő jogait. Ezek az alanyi jogok olyan jogosultságok, amelyek igényként érvényesíthetők. Különbséget tehetünk azonban a tiszta alanyi jogok között, amik személyhez fűződő és vagyoni jogosultságok, valamint az ezeket szolgáló „eszköz” alanyi jogok között, amik előbbiek érvényesítéséhez fűződő jogokat jelentenek. Tág értelemben

tehát maga az alanyi jog érvényesítésének joga is alanyi jognak tekinthető.

Előfordulhat, hogy a polgári jogi jogszabály a törvényességet is védi különféle konkrét jogkövetkezményekkel. Erre példa a végrendelet alaki követelményeinek megszegése, amikor nem elsősorban a jogalanyok alanyi joga sérül, hanem a jogszabályi rendelkezések nem kerülnek betartásra, és ez az érvénytelenség jogkövetkezményét vonja maga után.

Ha társasági jogi kötelezettség kerül megszegésre, szintén sérülhetnek alanyi jogok, de csorbát szenvedhet a törvényesség is, és így saját jogági szankciók kerülhetnek alkalmazásra.

Megjegyzendő, hogy szerződéses kötelezettség megsértésekor mindig alanyi jog, mégpedig kötelmi jog sérül, mivel a felek magán-autonómiája hozza létre a szerződést, a törvényesség mint jogtárgy fel se merülhet. Más kérdés azonban, hogy a szerződésre magára vonatkoznak jogszabályban lefektetett rendelkezések, amik érvényesülését garantálja a jog a törvényesség érdekében.

D) A felelősség bontása a jogi norma alapján létrejövő jogviszony szerint

Szükséges még kitérni arra, hogy milyen jogalanyok között áll fenn az a jogviszony, amely alapján fennálló kötelezettségek megsértése miatt (jogtárgy szerint differenciált, jogág-specifikus) szankciók és nem-szankció-obligációk keletkeznek, és azokat kik érvényesíthetik.

A jogszabályon, vagy szerződésen alapuló elsődleges kötelezettségek származhatnak mellérendelt jogalanyok közti jogviszonyból, tiszta alanyi jogokat keletkeztetve, ekkor a megszegés szankciójának és nem-szankció-obligációjának célja a restitúció, és a felek érvényesíthetik azokat.

A jogszabályon alapuló elsődleges kötelezettségek folyhatnak alá-főlé rendelt jogalanyok közti jogviszonyból, amelyből közjogi jellegű kötelezettségek erednek tiszta alanyi jogok nélkül, ekkor a megszegés szankciójának védett jogtárgya a törvényesség, célja a

represszió, és az állami közhatalom birtokosa hivatott azokat érvényesíteni.

Végül a jogszabályon alapuló elsődleges kötelezettségek vegyes jellegű jogviszonyból is származhatnak, amikor védett jogtárgyak egyidejűleg a törvényesség és a mellérendelt jogalanyok jogai is, ekkor a mellérendelt alanyok bizonyos esetekben a közhatalom gyakorlóival egyetemben érvényesíthetik a vegyes jellegű jogkövetkezményeket.

Megjegyzendő, hogy nem-szankció-obligációk csak a mellérendelt jogviszony esetén jöhetnek szóba, amikor a restitúció a cél, továbbá szerződéses jogviszony mindig mellérendeltséget feltételez.

A polgári jog főszabály szerint a vagyoni és személyi jogok védelme érdekében kötelez és szankcionál, azaz döntően tisztá alanyi jogosultságokat alapoz meg. Itt a jogviszonyokban mellérendelt felek vannak, ebből származó összes jog és kötelezettség általuk érvényesíthető alanyi jog. Kivételesen előfordulhatnak olyan kötelezettségek és ezek megsértésére olyan szankciók is, ahol a védett jogtárgy a törvényesség. Itt alá-fölérendelt felekről is szó van, a jogok és kötelezettségek hivatalból is érvényesíthetők. Erre példa a szerződés alakszerűségének betartására irányuló kötelezettség, ill. megsértése esetére az érvénytelenség mint szankció.

A Gt. azonban a hitelezők, a kisebbség, valamint a közérdek és esetenként maga a gazdasági társaság érdekeinek védelmében alkotja meg felelősségi tényállásait. Ezek érdekében a társasági jog részben alanyi jogosultságokat, részben törvényességet védő kötelezettségeket fektet le.

Alanyi jogot védő kötelezettség például a társaságot bizonyos esetekben terhelő biztosítékkadási kötelezettség.

Közjogi jellegű kötelezettség például, hogy a vezető tisztviselők a cégnyilvánosság, azaz a közérdek érdekében adatokat kötelesek bejelenteni a cégbíróságnak, ha ezt nem teszik meg, mulasztásukat államigazgatási jellegű szankcióval, bírsággal honorálhatja a cégbíróság.

Ezek alapján beszélhetünk tehát egyrészt a társasági jogban érvényesülő, a mellérendelt jogviszonyokból származó alanyi jogokat védő anyagi kontrollról, melynek célja a társasági jogi alanyi jogok érvényesítése. Ennek letéteményese elsősorban a polgári megyei bíróság, másrészt esetlegesen a választott bíróság.

E körben érvényesítésre kerülhetnek a tagi, valamint társasági, hitelezői tiszta alanyi jogok (pl. hitelezők biztosítékkérési joga), akárcsak az azok érvényesülését biztosító „eszköz” alanyi jogok pl.: a gazdasági társaság határozatának felülvizsgálata (a tag tiszta alanyi joga az, hogy a gazdasági társaság jogszerű határozatot hozzon, és a döntés személyhez fűződő, valamint vagyoni jogait ne sértse), illetve a tagkizárás keretében (gazdasági társaság tiszta alanyi joga, hogy tagja ne akadályozza üzletszerű közös gazdasági tevékenységének folytatását, a profitszerzését).

Létezik továbbá alá-fölé rendelt jogviszony esetén a törvényesség betartása érdekében az alaki kontroll is. Ennek eszköze a törvényességi felüyeleti eljárás, amely a cégbíróság előtt zajlik, és ahol nem az alanyi jogosult igényének, hanem a közérdeknek az érvényesítése a cél.

Beszélhetünk ezentúl vegyes jellegű jogviszonyról is, ahol az alanyi jogok és törvényesség is megvédésre kerül, pl. törvényességi felüyeleti eljárással a tag betekintési joga és a társaság törvényes működése egyaránt érvényesítésre kerülhet.

II. A JOGI NORMÁBAN LEFEKTETETT FELELŐSSÉG VIZSGÁLATÁNAK DIFFERENCIÁLT SÉMÁJA

A következőkben tehát a társasági jogi jogalanyok jogi helyzetét alapvetően meghatározó jogszabályon, illetve szerződésen alapuló társasági jogi kötelezettségeket, illetve megszegésük következtében fellépő szankció és nem-szankció-obligációkat vizsgáljuk. A polgári jogi jogkövetkezmények ugyan nem képezik dolgozatunk tárgyát, azok a társasági jogiak mellett, kiegészítő jelleggel érvényesülnek, vizsgálendő azonban a társasági jogi jogszabályon alapuló módo-

suló polgári jogi felelősség. A jogi normában megfogalmazott felelősségi tényállással kapcsolatban a következőket érdemes vizsgálni:

1. Egy konkrét jogszabályon vagy szerződésen alapuló társasági jogi norma elemzése során az általa konstruált felelősségről a következők állapítandók meg:

Mely típusú kötelezettségről van szó:

- fennálló elsődleges kötelezettség (azaz nem felelősség)
- besodró elsődleges kötelezettség, vagyis nem-szankció-obligáció
- besodró másodlagos kötelezettség, vagyis szankció.

Ki a kötelezettség alanya?

Milyen jogtárgy védelmét biztosítja: alanyi jogot vagy törvényességet véd elsősorban, illetve mindkettőt, ezzel összefüggésben milyen jellegű jogviszonyról van szó, és ki érvényesítheti a jogkövetkezményeket?

2. Nem-szankció-obligációk (vagyis besodró elsődleges kötelezettség) esetén vizsgálandó továbbá:

Milyen kötelezettség-szegés bekövetkezésétől és milyen egyéb feltételektől függ a kötelezettség fennállása, amely itt a diszpozíció részeként jelenik meg. Ez a kötelezettség-szegés szankciót nem alapozhat meg vagy azért mert más követte el vagy azért, mert bár saját magatartáson alapul, de az jogos volt. Ebben a körben vizsgálandó például az, hogy a kkt. tag helytállási kötelezettségének feltétele az, hogy a kkt. tartozásait saját vagyonából ne tudja kielégíteni, azaz kötelezettséget szegjen. Tehát a más magatartásáért fennálló felelősség abban nyilvánul meg, hogy az elsődleges kötelezettség „aktiválódása” másik személy nem tel-

jesítésétől, kötelezettségszegésétől mint objektív tényhelyzettől függ.

A jogkövetkezmény célja, a kötelezettség teljesítésének módja, mértéke (ha szóba jöhet), a felelősség közvetlen vagy mögöttes jellege, (azaz a kötelezett felelősségének feltétele-e más felelős teljesítése /mögöttes/ vagy sem /közvetlen/), egyetemleges kötelezettséggként való fennállása.

Szankciók esetén vizsgálandó:

Milyen kötelezettségszegés következménye lehet, azaz milyen magatartással „érdemelhető ki”. A magatartás kapcsán meg kell nézni, hogy saját magatartással elkövetett kötelezettségszegés, vagy más magatartása alapján terheli-e, azaz közvetlen vagy közvetett okozatosság áll-e fenn.

Milyen a felelősség jogalapja, azaz szubjektív vagy objektív alapon áll-e fenn, enyhe, rendszeres, fokozott vagy feltétlen felelősséggel van-e dolgunk, illetve milyen mentesülési okok lehetségesek.

A szankció célja, teljesítésének módja, mértéke (ha értelmezhető), a felelősség közvetlen, vagy mögöttes jellege, egyetemlegessége.

Megjegyzendő még, hogy ahhoz, hogy megállapíthassuk, hogy az adott jogi norma alapján létrejövő konkrét jogviszony szereplőjének felelőssége fennáll-e, részletesen vizsgálandó a tett jogellenessége, a magatartás és a kár közti okozatosság is, a felelősség már ezeknél az objektív tényeknél kizárható. Nem-szankció-obligációknál ezeknek az elemeknek a fennállására nincs is feltétlenül szükség, azokat a felelősséget kimondó jogszabályi rendelkezés pótolja. A társasági jogi felelősségi tényállások elemzése során erre csak annyiban lehet kitérni, amennyiben a jogi norma pontosítja azt, hogy mikor áll fenn a jogellenesség vagy az okozatosság, és mikor nem.

Megemlítendő a mögöttes felelősség kapcsán, hogy ilyen esetben mindig más magatartása alapján felelünk, de a nem mögöttes felelősség alapja is lehet más magatartása (például a megbízó közvetlenül felel a megbízott magatartásáért, igaz vele egyetemlegesen).

További specialitást jelent a más magatartásáért fennálló felelősség esetében, hogy a felelősség teljesüléséhez két jogalap egyidejű megvalósulása szükséges, azaz fenn kell, hogy álljon a konkrét kötelezettségiszegés során a szankció jogalapja, valamint a más magatartásáért való felelősség jogalapja is. Tehát a potenciális kimentési okoknak két köre merül fel. Így kárfelelősségnél a megbízó hivatkozhat arra a felelősség alóli mentesülés érdekében, hogy a megbízott kiválasztása során nem terheli őt a *culpa in eligendo*, de a megbízott magatartásától függően (pl. általános károkozás, veszélyes üzem üzemeltetőjeként elkövetett károkozás esetéről van-e szó) további mentesülési okokra is hivatkozhat.

Ez azonban csak restitutív jellegű szankciókhoz kapcsolódhat, így teljesíti az elv a küldetését.

A felelősség túlnyomó része a kárfelelősségi szankciók, ezért azzal kapcsolatban érdemes kitérni a következőkre: a kárfelelősség körében létezik egy általános felelősségi tényállás, egy tágra szabott elkövetési magatartással, továbbá számos speciális alakzat, részletesebben meghatározott kötelezettségiszegő magatartásokkal. A társasági jog jellegzetessége az, hogy módosítja az általános polgári jogi felelősségi alakzatot, speciális polgári jogi kárfelelősségi tényállások konstruálásával. Ezért indokolt megvizsgálni azt, hogy mi lehet az oka az egyes károkozó magatartások, illetve egyes károkozó személyek általános szabályok alól történő kiemelésének. Az indokok az alábbiak lehetnek:

1. A más magatartásáért való felelősség kimondása, azaz egy magatartás közvetett károkozási jellegének rögzítése, vagyis a károkozásnak az okozatosság deklaráálásával a saját magatartások körébe történő besorolása. Ezeknek a rendelkezéseknek a célja olyan személyeknek a felelősök körébe vonása, akiket a kártérítési kötelezettség az általános szabály alapján nem terhelne, az okozatosság túl távoli volta miatt.

A speciális tényállásnak elképzelhető, hogy ezek rögzítése volt az egyedüli indoka, ugyanakkor lehet, hogy az elkövetési magatartás veszélyességét vagy a speciális minőségben, speciális károkozó személyként megvalósuló károkozást mérlegeli a jogalkotó, és arra tekintettel enyhíti, vagy szigorítja a jogkövetkezményeket.

Ezek együttesen is képezhetik a tényállás kiemelésének alapját, erre példa a veszélyes üzem üzembentartójának felelőssége, aki egyrészt felelhet más magatartásáért közvetett károkozó minőségben (nem szükségszerűen), másrészt a károkozó magatartás veszélyességére tekintettel szigorodik is felelőssége.

2. A jogalap enyhítése, szigorítása. Ha a felelősség felróhatósági alapon áll fenn, és kimentést jelent az elvárhatósági mérce megtartása, arra az esetre a mérce pontosítása; a kimentési okok további konkretizálása.

3. A bizonyítási teher esetleges megfordítása.

4. A felelősség mértékének modulálása, a mögöttes felelősség, az egyetemleges felelősség kimondása.

III. AZ EGYES TÁRSASÁGI JOGI FELELŐSSÉGI NORMÁK VIZSGÁLATA

A társasági jogi normák által szabályozott jogviszonyok köre rendkívül szerteágazó, az üzletszerű gazdasági tevékenységet folytató gazdasági társasággal ugyanis számos jogalany kerül kapcsolatba. Jogok és kötelezettségek, és az ezekhez kapcsolódó felelősség bonyolult rendszere alakul ki.

Ennek az összetett viszonyrendszernek a szereplői több csoportba oszthatók. Megjelenik a gazdasági társaság, mint tagjaitól elkülönült személy a jogok és kötelezettségek alanyaként. A gazdasági társaságok vizsgálata során közkereseti társasággal, a betéti társasággal, a korlátolt felelősségű társasággal, illetve a részvénytársasággal foglalkozunk.

A társasági jogi jogviszonyok szereplői továbbá a tagok, azonban köztük is differenciál bizonyos esetekben a jog, így beszélhetünk alapító tagokról, csatlakozó tagokról, illetve a gazdasági társaságtól megváló tagokról, akik adott esetben különböző jogi helyzetben vannak. Ezek a tagok, amennyiben képesek a gazdasági társaság

döntéseire jelentős befolyást gyakorolni, speciális státuszra tehetnek szert, amit a jogszabály többletjogokkal, illetve kötelezettségekkel honorál.

A nagy társasági jogi játszma szereplőinek további csoportját a vezető tisztségviselők, illetve egyéb tisztségviselők alkotják, akik a társaság érdekében tevékenykednek, bizonyos esetekben úgy, hogy emellett tagi minőségük is fennáll.

A jogviszonyok további alanyai a kívülálló harmadik személyek, akik lehetnek szerződéses partnerek, munkavállalók, de egyéb jogviszonyban is állhatnak a társasági jogalanyokkal, így pl. dologi vagy személyi jogaikban szenvedtek sérelmet tőlük.

Végül meg kell említenünk az állami közhatalom gyakorlóit, az alaki, illetve anyagi kontrollt gyakorló bíróságokat, amelyek alá-fölérendeltségi jogviszonyban állhatnak az említett szereplőkkel.

Nem egyszerű tehát a felelősségi viszonyok feltárása, az említett alanyokat más-más alanyokkal szemben eltérő kötelezettségek terhelik, megszegésük esetére eltérő szankciókkal és nem-szankció-obligációkkal.

A vizsgált jogviszonyok köre a társasági jogviszonyokat öleli fel, valamint azokat a polgári jogi jogviszonyokat, amelyeket a társasági jog módosít.

A vizsgálandó jogalanyok a következők: az új, elkülönült jogalanyiságú gazdasági társaság; a tagok, akik vagyonuk elkülönítésével létrehozzák azt; továbbá a gazdasági társaságot létrehozó organizációs szerződés révén létesült szervek és tisztségek, amelyek szintén nem hagyhatóak figyelmen kívül a felelősség vizsgálata során.

A vizsgálandó kötelezettségeket a fenti jogalanyokat terhelő felelősséget jelentő szankciók és nem-szankció-obligációk képezik. Azonban képtelenség felleltározni minden egyes társasági jogi kógens rendelkezés megsértésének jogkövetkezményét, ezért bár a

dolgozat célja az, hogy minél átfogóbb legyen, mégsem lehet teljes. Ennek megfelelően elsősorban a súlyos hátrányt jelentő rendelkezések kiemelésére törekszünk.

I. A gazdasági társaság felelőssége

A) Nem-szankció-obligáció mint felelősség

A felelősséget jelentő elsődleges helytállási kötelezettség szorosan kapcsolódik a polgári jogi jogviszonyhoz méghozzá úgy, hogy egy akár fennálló elsődleges kötelezettségről (pl. szerződés teljesítése), akár nem-szankció obligációról (pl.: másért való korábbi helytállási kötelezettség), akár szankcióról (pl.: szavatossági igény vagy munkavállalónak fizetendő kártérítés) van szó, a jogszabály alapján a továbbiakban terheli a helytállásra kötelezettet.

Felelősségről csak akkor beszélhetünk véleményünk szerint, ha a helytálló személyt fentiek közül terhelő kötelezettség szankció vagy nem-szankció-obligáció volt, amihez persze kapcsolódhat egy továbbra is fennálló elsődleges kötelezettség, vagyis a kötelezettségzegés már megtörtént, különben egyszerű tartozásátszállásról lenne szó.

A következő felelősségi tényállások kerülnek szabályozásra e körben:

A Gt. 70. § (1) bek.¹² alapján a jogutód gazdasági társaság a jogelőd gazdasági társaság tartozásaiért helytállni köteles.

Itt tehát felelősségről csak akkor lehet szó, ha van kötelezettségzegés és a tartozás már abból eredő szankciót vagy nem-szankció-obligációt, illetve ahhoz kapcsolódóan továbbra is fennálló elsődleges kötelezettséget foglal magában. A kötelezettség hipotézise a jogutódlás, illetve más, a jogelőd magatartásán alapuló kötelezettségzegés.

A Gt. 85. § pontosítja a kötelezettségért való helytállást, azaz bizonyos esetekben a felelősség mértékét szétválás esetére.

Ekkor ugyanis a szétváló gazdasági társaság jogutódai annak tartozásaiért főszabály szerint a vagyonmegosztás arányában felelnek. Amennyiben viszont a kötelezettség csak a megállapodás után válik

ismertté, illetve ha a szétválási szerződés alapján kötelezett gazdasági társaság nem teljesít, a felelősség egyetemleges.

Fenti rendelkezések azt garantálják, hogy a felelősség alól ne lehessen kibújni azzal, hogy a társaság átalakul. A helytállás mértékére egyesülésnél és szétválásnál a felek szerződésben rögzített döntése az irányadó, de szétválásnál a törvény ilyen rendelkezés hiánya esetére is rögzíti a felelősöket.

B) Szankciók

A gazdasági társaságokat sújtó szankciók közül elsőként a Ctv-ben található eljárások kerülnek ismertetésre, amik a kötelezettségszegő gazdasági társaságokra hátrányos jogkövetkezményeket – ultima ratióként akár rendkívül súlyosakat is – róhatnak. Az azonban, hogy ezek a súlyos intézkedések mennyiben kerülnek alkalmazásra a gyakorlatban, nagymértékben múlik a cégbíróóságokon, ráadásul a társaságnak folyamatos lehetősége van a jogszerűtlenségek kiküszöbölésére. Ezentúl közös jellemzői az alábbi szankcióknak, hogy szankciós jellegük általában mindössze abban áll, hogy kötelezettségszegést követően „visszaterelnek a helyes útra”, és nem engedik meg egy törvénytörtő állapot fennállását/fenntartását, azaz az eredeti kötelezettség kikényszerítésén túl többlet-hátrányelemet nem tartalmaznak.

Amennyiben a cégbejegyzés, illetve a változásbejegyzés során akár formai, akár tartalmi szempontból nem tesznek eleget a jogszabályi előírásoknak, a cégbejegyzést illetve a változásbejegyzést megtagadja a cégbíróóság (Ctv. 45. § (2), 46. § (5))

A bejegyző végzés, vagy az annak alapjául szolgáló iratok jogszabályba ütközése miatt a cég ellen polgári megyei bíróságon indított per alapján a bejegyző végzés hatályon kívül helyezésre kerül. (Ctv. 65. §¹³)

A cégalapítás érvénytelenségének polgári megyei bíróság által történő megállapítása szintén külön szankcionálási lehetőségként jelenik meg hatályos jogunkban. Taxatívén felsorolt okait a Gt. 12. §-ban találjuk. (Ctv. 69.§¹⁴)

A cég bejegyzését követően az előző eljárásnak megfelelően is kezdeményezhető a létesítő okirat érvénytelenségének megállapítása iránti eljárás. (70. §)

A kötelezettségszegő magatartás az alapítással, működéssel kapcsolatos kógens előírások megszegésében áll. A felelősség ezekben az esetekben objektív alapon nyugszik, azonban a gazdasági társaságnak lehetősége van a jogszabálysértés kiküszöbölésére a szükséges intézkedések megtételével. A cégbíróság által végső eszközként alkalmazott szankciók a gazdasági társaság vagy az adott változás be nem jegyzése, illetve a bejegyző végzés a hatályon kívül helyezése, valamint a létesítő okirat érvénytelenségének megállapítása és a cégbíróság általi megszüntnek nyilvánítás.

A Ctv. 74. §-ban¹⁵ felsorolt indokok alapján jogszabálysértő működés, illetve törvénysértő adatok esetén a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárás során szankcionálhat.

Maguk a kötelezettségszegő magatartások behatárolhatónak tűnnek, mert a törvény taxatívén felsorolja az eljárás megindításának okait. Azonban a jogszabályoknak nem megfelelő működés (d. pont) gyakorlatilag lefed minden lehetséges jogi kötelezettségszegést. Ekkor a gazdasági társaság – noha a vezető tisztségviselő jár el alapvetően a nevében – nem más magatartása alapján felel, mivel a szervezeti képviselőként eljáró vezető tisztségviselő cselekménye a társaság saját magatartásának minősül. A joggal kapcsolatban elmondható, hogy mivel indokolt esetben dönt úgy a cégbíróság, hogy felügyeleti intézkedéseket alkalmaz, szintén nagy teret kaphat a diszkrecionalitás. Szankcióként a Ctv. 81. §-ban felsorolt törvényességi felügyeleti intézkedések kerülhetnek alkalmazásra.

A Ctv. 85. §-ától kezdődően különleges törvényességi felügyeleti eljárások kerülnek szabályozásra, itt a jogszabály közelebbről meghatározza a kötelezettségszegő magatartásokat és az alkalmazható intézkedéseket.

Kiemelendő az az eset, amikor a kötelezettségszegő magatartás abban áll, hogy a gazdasági társaság a székhellyel kapcsolatos alapvető követelményeknek nem tesz eleget, ugyanis ott, illetve telephelyén, vagy fióktelepén nem lelhető fel és a cég képviselőtére

jogosult személyek lakóhelye, is ismeretlen, vagy ismeretlennek minősül (Ctv. 89-93. §). A felelősség objektív alapon állhat fenn, szankcióként a cégbíróság a gazdasági társaság megszüntetésére irányuló eljárást kezdeményez.

Magában a társasági törvényben is találunk olyan eseteket, amikor a törvényi kötelezettség megszegésének orvoslására, illetve szankcionálására a törvény a törvényességi felügyeleti eljárást rendelni alkalmazni. Így a Gt. 163. § alapján, ha biztosítékadási kötelezettségét sérti meg a kft., illetve 272. § alapján az rt., törvényességi felügyeleti eljárásban kényszeríthetik eredeti kötelezettségük teljesítésére őket.

A Cstv. III. fejezete szabályozza a felszámolási eljárást, amely a fizetéképtelenné váló cégek rendkívül súlyos szankciója, amely szintén annak megszűnését eredményezi.

Ha a gazdasági társaság, illetve szervei jogsértő határozatot hoztak, és ezzel szegnek kötelezettséget, a Gt. 45. §¹⁶ szerinti eljárásban – melynek megindítása a tagok, a legfőbb szerv határozatainak tekintetében a vezető tisztségviselők, illetve a felügyelő bizottság joga – a bíróság szankcióként a határozatokat hatályon kívül helyezi.

A jogalap – törvény vagy más jogszabály rendelkezéseibe való ütközés – objektív.

Ezek a gazdasági társaság által elkövetett általános jogszabálysértések szankciói, amelyek a gyakorlatban különféle konkrét jogszabálysértésekkel érdemelhetők ki. Találkozhatunk azonban a Gt-ben nevesített jogszabálysértések nevesített szankcióival is, amelyek tekintetében, vagy az említett eljárások valamelyike, vagy külön szabályozott eljárás vehető igénybe. Ezekből egy kis ízelítő, azok részletesebb vizsgálata nélkül:

Ide tartoznak a gazdasági társaság határozatainak érvényességével kapcsolatos rendelkezések; a szavazati arányok, melyek megsértésének szankciója az érvénytelenség.

Gt. 226. § (4) bek. esetén saját részvény megszerzésének

törvénybeütközősége miatt 1. éven belül köteles az rt. azt elidegeníteni vagy az alaptőke csökkentésével bevonni.

Számos olyan rendelkezés van továbbá a Gt.-ben, amely azt hivatott biztosítani, hogy a gazdasági társaságok a kötelező tőkeminimumnak megfelelő saját tőkével rendelkezzenek. (Gt. 51. §)

C) Kártérítési szankció

A károkozást alapvetően a polgári jog szankcionálja, azonban ha a társasági jog alanya követi el a károkozást ezek a szabályok módosulhatnak, kiegészülhetnek az általános felelősségi alakzathoz képest.

A gazdasági társaság felelőssége fennállhat harmadik személyekkel szemben, ilyennek minősül a tag, a vezető tisztségviselő, illetve a munkavállaló is többek között. Ezt a felelősséget a polgári jog szabályozza.

A gazdasági társaság harmadik személlyel szembeni felelőssége egyrészt alapulhat a más magatartásáért való felelősség polgári jogi esetkörein, például a megbízott, illetve a munkavállaló esetében.

Ugyanakkor gazdasági társaságként csak szervezeti képviselői útján képes magatartást kifejteni, ezért a saját magatartásáért viselt felelősségét a vezető tisztségviselőjének, szervének e minőségben elkövetett károkozása alapozza meg. A felelősségi tényállás a Gt. 30. § (1) bekezdésben kerül rögzítésre, miszerint vezető tisztségviselőért a gazdasági társaság felel harmadik személlyel szemben.

A tényállás kiemelésének indoka a kötelezettségsgző magatartás, amely más személy, a vezető tisztségviselő károkozó magatartása, mely mégis a gazdasági társaság saját magatartásának minősül, lévén, hogy szervezeti képviselőjéről van szó, tehát itt még csak nem is az okozatosság kiterjesztéséről van szó. A jogalap anynyiban kettős, hogy a kártérítési kötelezettség feltétlen, de a vezető tisztségviselő magatartásának kimentési okaira lehet hivatkozni.

Komoly szankciónak tűnhetnek az itt megfogalmazottak,

ugyanakkor, ha a vezető tisztségviselő felróhatóan okozta a kárt harmadik személynek közvetlenül, azt a társaság meg kell térítse, így felróhatóan közvetve a társaságnak is kárt okozott, aki megtérítési igényvel léphet fel tisztségviselőjével szemben. Ha a vezető tisztségviselő károkozásának objektív jogalapja volt, a kár a társaságon marad.

A Gt. 174. § (2) bek. szerint az rt. felel a cégbejegyzést követően a névértéken aluli kibocsátásból eredő kárért. A szakasz ezzel az okozatosságot rögzíti a már létrejött rt. terhére.

II. A gazdasági társaság tagjának felelőssége

A) Nem-szankció-obligáció mint felelősség

Általános, társasági formától független felelősség

A Gt. 16. § (3)¹⁷ bek. alapján helytállási kötelezettség terheli a tagot az előtársaság működésének megszüntetéséig vállalt kötelezettségekből eredő tartozásaiért. A helytállás mértéke a létrehozni kívánt gazdasági társaságra irányadó szabályok szerint alakul.

A felelősség jogalapja objektív, az mögöttesen áll fenn, és nem is minden tag esetében. Alapvetően a korlátlan felelősségű tag felel a fentiek szerint, mivel a korlátozott felelősségű tag főszabály szerint nem lehet felelős, csak akkor, ha vagyoni hozzájárulását nem szolgáltatta, és ilyen esetben is csak annak erejéig.

A Gt. 70. §¹⁸, illetve 68. § alapján a megszűnő gazdasági társaságok esetén jogutódláskor történő megszűnéskor mögöttesen, jogutód nélküli megszűnéskor elsődlegesen kötelesek helytállni a gazdasági társaság kötelezettségeiért.

Ez a felelősségi alakzat a társaságot terhelő szankciók és nem-szankció-obligációk tekintetében jelent felelősséget. A 68. § azt biztosítja, hogy a jogutód nélküli megszűnést követően 5 évig a korlátlanul felelős tag korlátlanul, a korlátozottan felelős tag a társasági

vagyonból neki jutó rész erejéig helytálljon a társaság kötelezettségeiért, a társaság megszűnése ne jelenthesse a kötelezettségért felelős személy megszűnését is. A 70. § azt hivatott garantálni, hogy az átalakulás jogintézményét a tagok ne használhassák fel arra, hogy a felelősség alól kibújjanak, így az ilyenkor megváló tagok – korlátlan vagy a visszaszolgáltatott járandóság mértékében korlátozott – felelőssége szintén fennmarad további 5 évig, valamint a korlátlan felelősségűből korlátozott felelősségűvé váló tag se csökkentheti felelőssége terjedelmét.

Társasági forma szerinti felelősség

Helytállási kötelezettség, azaz a Gt. szankcióinak, nem-szankció-obligációinak, valamint ezekhez kapcsolódóan fennálló elsődleges kötelezettségeinek teljesítési kötelezettsége a jogalanyokat objektív jogalapon, mögöttesen és a következő rendelkezések szerint terheli. A szabályozás alapját az a társasági jogi elv képezi, miszerint hitelezővédelmi okból olyan társaság létrehozása engedhető meg, amely képes lesz kötelezettségeinek eleget tenni, vagy azzal, hogy tagjainak felelőssége korlátlan, vagy azzal, hogy korlátozott tagi felelősség mellett a társaság rendelkezik minimumtőkével.

A Gt. 88. §, illetve 97. § (1) bek. alapján a kkt. tagokat korlátlanul és egyetemlegesen, továbbá mögöttesen terheli ez a helytállási kötelezettség.

A Gt. 97. § (3) bek. speciális szabályt fogalmaz meg a társaságba belépő tag viszonylatában, ugyanis felelőssége a belépése előtti társasági kötelezettségeikért a többi taggal azonos. Ez a szabály azonban diszpozitívva vált, korábban eltérő megállapodás harmadik személlyel szemben hatálytalan volt, most azonban társasági szerződés rendelkezhet eltérően. Ezzel a kkt. tag felelősségnek időbeli és összegszerűségi korlátait már nem csak egymás közti jogviszonyukban engedi felállítani a Gt.

A Gt. 104. § (1) bek. alapján a társaságtól megváló tag, ideértve a részesedését átruházó tagot is felel 5 éven át a többi taggal azonos módon a harmadik személlyel szemben fennálló, tagsági jogviszonya idején keletkezett társasági tartozá-

sokért. A megszűnt tag társaságba be nem lépő jogutódjának is fennáll ez a terhe.

A Gt. 104. § (2) bek. azt az esetkört szabályozza, mikor a tag meghal, ekkor ugyanis örököse taggá válhat korlátlan felelősséggel, ellenkező esetben azonban a felelősség mértéke korlátozott a hagyatéék erejéig.

Gt. 107.§ (3) bek. arra az esetre, ha kkt. bt.-vé alakul, a korlátlan felelősségükből korlátolt felelősségűvé vált tag 5 éves korlátlan helytállását rögzíti az átalakulás előtti tartozások tekintetében.

A Gt. 108. § (1) bek. a bt. beltágjainak korlátlan, egyetemleges és mögöttes felelősségét mondja ki. (Cstv. 63. §)

A régi Gt. 103. §(1) bek. azt a speciális esetet rögzítette, amikor a bt. a kültagot nevének a cégnévben történő szerepeltetése esetére beltági, korlátlan felelősség terheli. Ez a tényállás; aggályos módon kikerült az új törvényből. A Gt. 334. § (2) bek. alapján azonban a kültag, ha neve a törvény hatálybalépésekor a cégnévben szerepel, a helyzet megszűnéséig, de legfeljebb a hatálybalépéstől számított 5 évig beltágként felel a törlés előtti tartozásokért.

A tagok teljes magánvagyonuk terhére korlátlanul, egyetemlegesen és mögöttesen felelnek. A Gt. 68. § alapján azonban a gazdasági társaság megszűnésétől számított 5 évig érvényesíthető ez a felelősség.

Gt. 109. § (4) bek. a Gt. 107. § (3) bek. analógiájára azt igyekszik kivédeni, hogy a beltág felelősségének korlátozottá válása lehetőséget adjon a visszaélésre.

Gt. 108. § (1) bek. alapján a bt. kültagot, Gt. 111. § (1) bek. alapján a kft. tagot, Gt. 171. § (1) bek. alapján az rt. tagot nem terheli nem-szankció-obligációként helytállási kötelezettség a gazdasági társaság kötelezettségszegése nyomán felmerülő kötelezettségekért, azaz nem áll fenn felelősségük, illetve az csupán a még nem szolgáltatott vagyoni hozzájárulás erejéig terheli őket.

Gt. 196. § (4) bek. alapján ideiglenes részvény átruházása esetén, ha a megszerző kötelezettséget szeg, az átruházó a fennálló elsődleges kötelezettséget, azaz a vagyoni hozzájárulás teljesítésért készfizető kezesként felel. Ez azonban nem felelősség, mert csak a kötelezettségszegés következményeinek ráterhelése jelentené azt.

B) Szankciók

Általános, társasági formától független felelősség

Minden apportot szolgáltató tagot terhel az apport értékéért való helytállás, azaz ténylegesen olyan összegű apport szolgáltatása, amelyhez mérten tagsági jogokra tesz szert, illetve ami a jegyzett tőkében szerepel. (Gt. 13. § (4)¹⁹)

A felelősség alapjául szolgáló kötelezettségszegő magatartás az apport túlértékelésében áll, a felelősség jogalapja objektív. A törvény által előírt szankció a tag helytállási kötelezettsége, azaz maga a teljesítés, így nincsen szó többlet-hátrányelemről. Az apport túlértékeléséhez egyúttal kártérítési szankció is kapcsolódik, amely a G pontban kerül ismertetésre.

Nevesített kötelezettségszegésként szerepel a vagyoni hozzájárulás befizetésének elmulasztása a Gt. 14. § (2) bekezdésében²⁰.

A kötelezettségszegő magatartás a társasági szerződésben vállalt vagyoni hozzájárulás nem teljesítésében áll, a jogalap ezen tényállás esetében is objektív. A vagyoni hozzájárulás befizetését elmulasztó tagot a törvény a tagsági jogviszony *ipso iure* történő megszűnésével szankcionálja, továbbá az első esethez hasonlóan mód nyílna kártérítési szankció alkalmazására is (G pont).

Amennyiben a tag tagi kötelezettségeit úgy szegi meg, hogy társaságban maradása nagymértékben veszélyeztetné a társaság céljainak további elérését a Gt. 47. §²¹ alapján kizárható a társaságból

A felelősséget megalapozó kötelezettségszegő magatartásnak a

társaság céljának veszélyeztetését kell megvalósítania, a törvény azonban ennél pontosabb meghatározást nem ad. Tekintettel arra, hogy a felelősség a társaság céljainak elérésének veszélyeztetésében áll, a felelősség jogalapja diszkrecionális. Ez a diszkrecionalitás a legfőbb szerv eljárást kezdeményező szerepében is megnyilvánul. Az alkalmazandó szankció a kizárás, a tagsági jogviszony tag akarata ellenére történő megszüntetése. Fontos azonban, hogy erről nem a legfőbb szerv, hanem a polgári bíróság hivatott döntést hozni. A bíróság dönthet úgy is, hogy az adott tag tagsági jogainak gyakorlását az ítélelhozatalig felfüggeszti. Garanciális jelentőséggel bír ebben az esetben az a szabály, amely szerint a jogaiban felfüggesztett tag korlátlan felelőssége az ezen idő alatt keletkezett tartozásokért nem áll fenn.

Tagi kötelezettségszegés anyagi szempontból súlyos következménye lehet a korlátolt felelősség áttörése, amelyre sor kerülhet a Gt. 50. §²² alapján, abban az esetben, ha a tag korlátozott felelősségével visszaélt.

Ebben az esetben a kötelezettségszegés szankciója egy olyan helytállási kötelezettség, amely törvény alapján a kft., rt. tagot, bt. kültagot nem terhelné. A felelősség jogalapja egyértelműen szubjektív. A kötelezettségszegő magatartás a tagi korlátozott felelősséggel való visszaélés, melyre a törvényben egy példálózó felsorolást találhatunk.

Társasági forma szerinti felelősség

Kft. esetében, ha Gt. 121. § (3) bek. alapján a pótbefizetést nem teljesíti a tag, illetve Gt. 157. § alapján, ha a törzstőke emelés során felmerülő vagyoni hozzájárulás teljesítési kötelezettségének a tag nem tesz eleget, ugyanazok a hátrányos jogkövetkezmények sújtják, mint az általános szabályok szerinti teljesítési késedelemnél, mulasztásnál: tagsági jogviszonya megszűnik.

A régi Gt. 123. § (2) bek. b) pontja alapján a tagot mellék-szolgáltatásának nem, vagy nem megfelelő teljesítése esetén terhelő jogkövetkezményt, azaz a kötbérfizetési

kötelezettséget az új Gt. nem tartalmazza, azok szabályozása a társaság kezében van.

Kötelezettségszegő részvényest sújtó szankció továbbá az, hogy amennyiben kicserélendő, felülbélyegzendő részvényét nem nyújtja be, illetve az új vagy felülbélyegzett részvényeket nem veszi át, a Gt. 260. § (2) bek. illetve 275. § alapján érvénytelenítik részvényét, az új részvényt pedig értékesítik, tehát megfosztják részvényesi minőségétől.

További nevesített, kötelezettségszegést jelent az üzletrésze vonatkozó elővásárlási jog megsértése, melynek többlet-hátrányelemet nélkülöző szankciója a jogában sértett személy vonatkozásában az üzletész adásvételi szerződés hatálytalansága a Gt. 125. § (2) bek. alapján.

Gt. 90. § (1) bek. alapján semmis az a megállapodás, amely kkt. illetve bt. tagot a nyereségből illetve veszteségből kizár.

A részvényátruházásra vonatkozó jogszabályi előírások megszegése az átruházás érvénytelenségére, hatálytalanságára, a részvény kiállítására vonatkozó előírásoké pedig annak semmisségére vezetnek. (Gt. 196. § (1)-(5) 200. § (3), 202. § (3), 203. § (1)-(3))

Rt. esetében az új törvényből kikerült a régi Gt. 198. § (3) bek. alapján fennálló szankció, mely szerint ha a tag részvénye átruházását nem jelenti be, kötbért tartozik fizetni.

C) Kártérítési szankció

Általános, társasági formától független felelősség

A tag természetesen, amennyiben a társasági jog bármely szereplőjének kárt okoz, és ezt jogellenesen teszi, köteles azt megtéríteni a mentesülési okok hiányában, azaz polgári jogi felelőssége fennáll. A Gt. azonban két esetben a károkozás specialitására tekintettel külön kárfelelősségi tényállást fogalmaz meg a tagok számára.

A Gt. 13. § (4) bek. alapján a saját apportját túlértékelő tag a tagtársuk apportjának túlértékelését elfogadó tagtársakkal egyetemlegesen felel az ebből eredő károkért.

A Gt. 14. § (4) bek. alapján felel a tag a vagyoni hozzájárulás elmulasztásából eredő károkért.

Előbbi rendelkezés célja az, hogy leszögezze az apport túlértékelését elfogadó tagok tettének okozatosságát is a károkozásban, utóbbi rendelkezés pedig valószínűleg az említett mulasztás vonatkozó szankcióinak teljessége miatt szerepelt itt, ugyanis ha nem kerülne rögzítésre ez a kötelezettség, Ptk. alapján a tagot akkor is terhelné mint szerződésben vállalt szolgáltatási kötelezettség. „Specialitása” talán annyiban állapítható meg, hogy így az okozatosságához nem férhet kétség, illetve abban, hogy a károkozás mindenképpen mulasztással történik, ami ritkább károkozási magatartás az aktív cselekvéshez képest.

A Gt. 20. § (7) bekezdése²³ már valóban új felelősségi szabályt deklarál, mikor kimondja, hogy a tagok a határozathozatal során korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a meghozott határozatból eredő kárért. Mentésülésre akkor van lehetőség, ha törvény kivételt tesz.

Társasági forma szerinti felelősség

Amennyiben a kft. tag pótbefizetés vagy törzstőke-emelés folytán beálló vagyoni hozzájárulás teljesítési kötelezettségének nem, vagy késedelmesen tesz eleget (Gt. 120. § (3); 157. §) a Gt. 14. § kárfelelősségi tényállása az irányadó.

Szabályozásra kerül a részvényes titoktartási kötelezettségének megszegése, melyből eredő károkat a Ptk 339. § alapján köteles a károkozó megtéríteni.

D) Speciális tagi felelősségek

Speciális tagi státusza van egyrészt azoknak a személyeknek, akik a társaság felé egy tagként jelennek meg, azaz kft. esetében ilyenek egy üzletrész tulajdoni hányadának tulajdonosai, részvény esetében annak résztulajdonosai. (Gt. 122. § (1); 212. § (5)). Az ő felelősségük – bármely fajta kötelezettségből adódjon is az – egyetemleges.

Részvénytársaság esetében külön jogai lehetnek az alapítók-

nak, ugyanakkor kötelezettségeik köre is bővíülhet. Így a névértéken aluli részvénykibocsátásból eredő károkért fennáll az egyetemleges felelősségük (Gt. 174. § (2)).

Ugyancsak egyetemlegesen felelnek a túljegyzés (Gt. 290. § (2)) és az alapítás megghiúsulása (Gt. 291. § (3)) során keletkező visszafizetési kötelezettség teljesítéséért. Ez utóbbi kettő fennálló elsődleges kötelezettség, objektív tényhelyzet és nem kötelezettségszegés szüli, így nem igazi felelősségről van szó. Ez a kötelezettség továbbá nemcsak az alapítókat, hanem a befektetési szolgáltatókat is terheli.

A Gt. 292. § (2) bek. szintén egy egyetemleges visszafizetési kötelezettséget mond ki, azonban ez a kötelezettség abból adódik, hogy az alapítók az alakuló közgyűlést nem hívják össze, ennek a szankciója a részvényes mentesülése és befizetésének visszakövetelésére vonatkozó jogosultság, mely az alapítók oldalán szankcióként jelenik meg.

Különleges pozícióra tesz szert továbbá az, aki megszerzi a társasági részesedések bizonyos hányadát, azaz konzern-jogi tényállást valósít meg. Az új Gt. már csak a minősített többséget biztosító befolyással rendelkező, azaz a szavazatok legalább 75 %-át közvetlenül vagy közvetve birtokló tagot érintő szankciókat szabályoz. Ide sorolható az egyszemélyes gazdasági társaság egyszemélyi tagja is. A Gt. 284. § (5) bek. szerint egyszemélyes rt. tagjának felelősségére a minősített befolyással rendelkező részvényes felelősségére vonatkozó szabályok irányadók, kft.-nél ilyen szabályt azonban nem mond ki a törvény.

Az egyszemélyi tagot érinti az a kógens rendelkezés is, melynek alapvető célja a törvényesség védelme: egyszemélyes gazdasági társaság és egyedüli tagja által kötött szerződés alakításának hibája esetén a szerződés érvénytelen lesz.

A Ctv. 93.§-a rendkívül súlyos felelősségi tényállásokat kreál a többségi befolyással rendelkező korlátozott felelősségű tagok terhére, beleértve azokat a tagokat is, akik a megszüntetési

eljárás megindulását megelőző 3 évben ruházták át részesedésüket. A felelősség beállításának feltétele a cég megszűntetési eljárás következtében történő megszűnése és a saját tőke 50%-át meghaladó ki nem elégített tartozás. Ebben az esetben a cég hitelezője kérésére a bíróság állapítja meg a korlátlan felelősséget, azonban kimentési okokat is szabályoz a jogszabályhely, melyeket a tagnak kell bizonyítania. A rendelkezés célja az, hogy a cégben befolyással rendelkezőknek arra az esetre, ha a cég „fantomizálódik”, komoly hátránnyal kelljen szembenézniük.

A Cstv. 63/A. §-a az előző rendelkezéshez hasonlóan szintén korlátlan felelősséget mond ki az olyan többségi befolyással rendelkező volt tag terhére, aki vagyoni hányadát rosszhiszeműen ruházta át. További feltétel a cégbírósági megszűntetési eljárást követő felszámolás, az átruházás ezt követő 3 éven belüli megtörténte, illetve egy meghatározott mértékű – saját tőke 50%-át meghaladó – társasági tartozás a felszámolás kezdő időpontjában. Ekkor felszámolói, vagy hitelezői kérelemre a bíróság állapítja meg a felelősséget, de a tagnak van lehetősége a mentesülésre az adósi fizetőképesség, vagy jóhiszeműsége bizonyításával.

Gt. 52.§ alapján a minősített befolyás megszerzője, ha e tárgyú bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vagy csak késedelmesen, törvényességi felügyeleti intézkedésekkel számolhat, melyek a szankcióként beálló korábbi korlátlan felelősséghez képest jóval enyhébbek. Ez azonban a cégbíróság döntése szerint a vezető tisztségviselőt is sújthatja.

Gt. 54.§ (1) bek. szerinti tartósan hátrányos üzletpolitika jogi megítélése is enyhül, jelentős veszély esetén, hitelezői kérelemre, bíróság döntése alapján biztosítékadási kötelezettség jöhet szankcióként szóba, illetve törvényességi felügyeleti intézkedések.

Gt. 54.§ (2) bek. alapján azonban, ha a tartósan hátrányos üzletpolitika ténylegesen azt eredményezi, hogy a kötelezettségek nem kerülnek kielégítésre, a felszámolási

eljárás során ki nem elégített igényeket hitelezői kérelemre, bíróság döntése alapján a befolyásszerző lesz köteles kielégíteni, ezért felelőssége korlátlan.

Gt. 60.§ egy felelősségkorlátozást tartalmaz elismert vállalatcsoport esetén az uralkodó tag vonatkozásában, aki mentesül a határozathozatallal történő károkozás miatti felelősség alól, tehát az ellenőrzött társaságnak – ha ez az uralmi szerződésnek megfelel – jogosult döntésével kárt okozni.

Gt. 62.§ (4) bek. alapján az uralkodó tag, ha uralmi szerződésben foglalt kötelezettségét megszegi, a cégbíróság törvényességi felügyeleti intézkedések alkalmazására jogosult, illetve eltilt az elismert vállalatcsoportként történő működéstől.

Gt. 63.§ fekteti le az uralkodó tag azon kötelezettségét, miszerint a vállalatcsoport megszűnését követően nem szűnnek meg automatikusan annak fennállása idején vállalt kötelezettségek, azért továbbra is helytállni tartozik.

Gt. 64.§ (2) bek. alapján a tényleges vállalatcsoport uralkodó tagja is sújtható a tartósan hátrányos üzletpolitika alkalmazásával kapcsolatos szankciókkal, ha törvénybe ütköző módon jár el a tényleges vállalatcsoportban.

A Gt. 287. § szerint, ha nyrt. szerez 25 %-nál nagyobb mértékű befolyást rt.-ben vagy kft.-ben, az utóbbi céltársaságok nem szerezhetnek/tarthatnak meg részesedést az nyrt.-ben, amennyiben pedig ennek a kötelezettségnek nem tesznek eleget, az nyrt. elesik a tagsági jogok gyakorlásának lehetőségétől a céltársaságban.

III. A vezető tisztségviselő felelőssége

A) Nem-szankció-obligáció mint felelősség

Ilyen felelősséget jelent az előtársaság tartozásaiért való helytállási kötelezettség. Ez csak arra az esetre terheli a vezető tisztségviselőt, ha a tagok – felelőségük korlátozott volta miatt – nem kötelesek fedezni az előtársaság tartozását.

Felelősségük mögöttes jellege ellenére komoly teherként jelenthet ez a rendelkezés a létre nem jött társaság vezető tisztségviselője számára. (Gt. 16. § (4)²⁴).

B) Szankciók

A társasági jog államigazgatási jellegű eszközökkel szankcionálhatja a kötelezettségszegő tisztségviselőket, illetve olyan eszközöket biztosít a gazdasági társaság számára, amelyekkel maguk is szankcionálhatják a kötelezettségszegést.

A kötelezettségszegő vezető tisztségviselővel szemben a cég-bíróság illetve a polgári bíróság szankciója elsősorban a pénzbírság. Ennek alkalmazására az alábbi nevesített esetekben van mód:

Ctv. 34. § (1) bek. alapján, ha a cégbejegyzési/változásbejegyzési kérelem késedelmesen kerül benyújtásra;

Ctv. 81. § alapján törvényességi felügyeleti eljárásban;

Cstv. 10. § (5) bek. alapján, amennyiben a csődeljárást jogszabályba ütköző módon kezdeményezte;

Cstv. 21. § (1) bek. alapján, ha az egyezségi megállapodást határidőn belül nem jelenti be a bíróságnak, illetve nem emléklíki azt;

Cstv. 33. § alapján, ha a felszámolás esetére előírt kötelezettségeinek nem tesz eleget, illetve valótlan adatokat közöl;

Ezentúl a Cstv. 33. § alapján az általa végre nem hajtott felszámolási kötelezettségek elvégzésével megbízott szakértő költségeinek megtérítésére is kötelezhető szankcióként a vezető tisztségviselő.

A kötelezettségszegő vezető tisztségviselőt maga a társaság is szankcionálhatja az alábbi eszközökkel:

mivel a vezető tisztségviselő díjának meghatározása a gazdasági társaság legfőbb szervének kezében van, ez a díjazás csökkenthető;

a vezető tisztségviselő visszahívható;

amennyiben tagi minősége is fennáll, minősíthetetlen vezető tisztségviselői ténykedése megalapozhatja a tagkizárást.

Cstv. 24/A. § (8) bek. alapján, ha együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, az ideiglenes vagyonkezelő a felszámolást a fizetésképtelenségre való tekintet nélkül rendeli el. Bár első látásra úgy tűnik, hogy ez az intézkedés nem sújtja a vezető tisztségviselőt, mégis igen érzékenyen érintheti az, ha a társaság, ami ténylegesen hátrányt szenved, ezért kártérítést követel tőle. Tehát egy a társaságnak kárt okozó magatartást telepít a vezető tisztségviselőhöz szankcióként ez a törvényhely.

Gt. 23. § alapján, a vezető tisztségviselő bizonyos kötelezettségzegései miatt elesik attól, hogy más társaságban ilyen tiszttel lásjon el, illetve ha éppen betölt ilyen tisztséget, a kizáró okok felmerülésével az *ipso iure* megszűnik.

Általános mentesülést jelent a vezető tisztségviselő felelősségi esetei alól a Gt. 22. § (4) bek., amely szerint az írásbeli utasításnak köteles eleget tenni.

C) Kártérítési szankció

Általános, társasági formától független felelősség

A Gt. 16. § (3) bek.²⁵ alapján, ha az előtársaság működését a cégbejegyzési kérelmének elutasítását követően haladéktalanul nem szünteti meg, az a vezető tisztségviselő terhére esik, az ebből eredő károkért a vezető tisztségviselők egyetemlegesen felelnek. Itt tehát a vezető tisztségviselők mulasztásának okozatossága kerül rögzítésre.

A Gt. 30. §²⁶ rögzíti a vezető tisztségviselőkre vonatkozó, a Ptk-hoz képest speciális kárfelelősségi tényállást. Kárfelelőssége harmadik személlyel szemben, amennyiben vezető tisztségviselői jogkörében jár el, nem áll fenn, ekkor a társaság lesz köteles a kár megtérítésére. A társasággal szembeni kárfelelőssége, mely egyrészt közvetlenül a gazdasági társaságnak okozott károkért, másrészt a harmadik szemé-

lyeknek okozott, társaság által megtérített, így annak közvetve okozott károkért áll fenn, ebben a szakaszban kerül részletezésre.

A társasággal szembeni felelősségének jogalapja rendes, a korábbi Gt. következetlen megfogalmazása, miszerint vétkes a felelősség és fokozott a gondossági elvárás, kikerült az új törvényből. Vétkesség ugyanis enyhe felelősséget feltételezett, ami nem fér össze a fokozott gondossággal, aminek rögzítése nélkül is eszerint a mérce szerint kellett a Ptk. alapján is a vezető tisztségviselőnek megmérgetetni, hiszen külön relevancia csoportról van szó. A kötelezettségszegő magatartások azonban konkretizálásra kerülnek, fogódzót jelent az itt megfogalmazott kötelezettségek lehetséges körének felsorolása. Ugyanakkor véleményünk szerint ez nem jelent szűkítést, nem zár ki jogellenes kötelezettségszegéseket a szakasz hatóköréből. Amennyiben ugyanis egy rossz üzleti döntés során éri veszteség a társaságot, nem valósul meg kötelezettségszegés, tehát szóba se jöhet a kárfelelősség.

A (4) bekezdés rögzíti az együttes képviseleti joggal rendelkezők, továbbá a testületi ügyvezetésben résztvevők felelősségének egyetemlegességét, és mentesülési okként határozza meg a döntéstől való távolmaradást, illetve a határozat ellen történő szavazást.

Új rendelkezésként kifejezett törvényi lehetőség a felmentvény adása, mellyel az elvárhatósági mérce szerinti, azaz a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján történt eljárását igazolja a legfőbb szerv a vezető tisztségviselő számára.

Az elvárhatósági mércét ténylegesen konkretizálja a rendelkezés azzal, hogy megköveteli a gazdasági társaság érdekei elsődlegessége alapján történő eljárást. Ez alól egyrészt az alábbi Cstv. 33. § fogalmaz meg kivételt, azonban ennek a kivételes követelménynek való megfelelést súlyos szankciókkal ösztönzi. Kivételt jelent a 60.§ (4) bek. is, amikor a vezető tisztségviselő is az elismert vállalatcsoport érdekének elsődlegessége alapján köteles eljárni, így károkozása nem szankcionálható, ha az a jogszabályoknak és az uralmi szerződésnek megfelel.

Súlyos felelősségi terhet ró a Cstv. 33/A §-a²⁷ a vezető tiszt-

ségviselőkre, sőt azokra a személyekre is, akik a társaság döntéseire ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolnak, amennyiben pedig több ilyen személy van, ez a felelősség egyetemlegesen terheli őket.

A kötelezettségiszegő magatartás abban áll, hogy az említett jogalanyok a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el ügyvezetői feladataikat, és a társasági vagyon ennek következményeként csökkent. A hitelező vagy a felszámoló jogosult ennek megállapítását kérni a bíróságtól. Mentesülést jelent az adott helyzetben elvárhatóság bizonyítása, vagyis a jogalap szubjektív. Amennyiben a vezető tisztségviselő nem tesz eleget a számviteli törvény szerinti éves beszámoló letétbe helyezési kötelezettségének, vélelmezni kell a hitelezői érdekek sérelmét, és így a bizonyítási teher megfordul.

Ez a rendelkezés komoly szankciót jelent, már csak azért is, mert a vezető tisztségviselő a társaság szerve, szervezeti képviselője, a társaság akarátának artikulálója, akitől – és akin keresztül a társaságtól – a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzettől azt várjuk el, hogy rendelje magát alá az ellentétes hitelezői érdekeknek. Amennyiben nem ez történik, és a vagyon csökken kártérítési felelősségük megállapítható lesz. Szintén súlyos felelősséget kreáló újítás a felelősök körének bővítése olyan személyekkel, akik a társasággal adott esetben formális kapcsolatban nem állnak. Az ilyen, a társaság döntéseire ténylegesen befolyást gyakorló személyek felelőssé tétele az ún. árnyékvezető státusz magyar jogba történő átültetését jelenti.

A Gt. 76. § (3) bek. is korlátlan és egyetemleges kárfelelősségi konstrukciót állapít meg az egyesüléssel érintet vezető tisztségviselők oldalán

A Gt. 26. § (2) bek. a cégbírósi bejelentésekért állapít meg korlátlan és egyetemleges felelősséget a vezető tisztségviselők számára. Itt a specialitás az egyetemlegesség. A jogalap – eltérő rendelkezés hiányában – az általános szabályok szerint alakul. Az egyetemlegesség a Ptk. okozatossága alapján nem feltétlenül következne, itt azonban megállapításra kerül.

Általános mentesülést jelent ezekben az esetekben is a Gt. 22 § (4) bek. szerinti eset, amennyiben a vezető tisztségviselő írásbeli utasításnak tesz eleget.

Gt. 32 § (1)²⁸ bek. alapján nem jelent azonban mentesülést a vezető tisztségviselő számára a cégvezetők kinevezése és tevékenysége, akik bár a gazdasági társaság érdekeinek elsőbbsége alapján kötelesek eljárni, de munkavállalóként felelnek.

Társasági forma szerinti felelősség

A Gt. 131. § (3) bek., 134. § alapján ha kft. ügyvezetője, illetve 219. § (2) bek. alapján az rt. igazgatóságának tagjai a kifizetéssel kapcsolatos nyilatkozattételi kötelezettségeiknek nem vagy valótlanul tesznek eleget, a vezető tisztségviselőkre vonatkozó felelősségi szabályok szerint felelnek az abból eredő kárért, így rögzítésre kerül terhükre az ilyen esetekben fennálló okozatosság.

Kiemelt kárfelelősségi tényállást állapít meg a Gt. 192. §, mely szerint a részvényutalvánnyal és ideiglenes részvénnel kapcsolatos rendelkezések megszegése esetén az igazgatóság felelőssége egyetemleges. Kérdéses álláspontunk szerint ezen rendelkezés specialitása, hiszen az igazgatósági tagok felelőssége amúgy is ilyen.

Gt. 279. § (2) bek. szerint az egyesülő részvénytársaságok vezető tisztségviselőinek felelőssége felróható és egyetemleges az egyesülés előkészítése és végrehajtása során keletkező károkért, ezzel a szabállyal az egyesülő rt.-k vezetőit egymás szigorúbb ellenőrzésére sarkallják, hiszen bármelyikük ténykedése megalapozhatja az egyetemleges felelősséget.

D) Egyéb tisztségviselők felelőssége

Ilyen egyéb tisztségviselők a felügyelő bizottság tagjai, amely személyek kárfelelősségének specialitása, az egyetemlegesség, a szerv testületi jellegéből fakad. A vonatkozó ren-

delkezés visszauntil továbbá a Ptk. közös károkozási szabályaira is (Gt. 36. § (4)). Ez a károkozás közvetett károkozásnak minősül. A Gt. 37. §-ban szabályozott ügydöntő felügyelő bizottság tagjainak felelőssége ilyen jogkörben eljárva a vezető tisztségviselőkével megegyezik, azzal, hogy egyetemlegesen felelnek a vezető tisztségviselőkkal, szintén a közös károkozás szabályai szerint.

Megemlítendő még, hogy a vezető tisztségviselő esetében szóba jövő kizáró okok közül van, amelyik a felügyelő bizottsági tagok esetében is fennállhat, a maga hátrányos jogkövetkezményeivel.

Társasági tisztségviselő továbbá a könyvvizsgáló, akinek kárfelelősségét a Ptk. és külön jogszabályok határozzák meg, ezt a rendelkezést azonban az új Gt. mellőzi.

Tisztségviselő lehet továbbá a vagyonfelügyelő, aki a csődeljárás során a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján köteles eljárni (Cstv. 14. § (3)). A vagyonfelügyelő a polgári jog szabályai szerint felel, tehát kárfelelőssége nem kivételes (Cstv. 14. § (5)). Ugyanez igaz a felszámolási eljárás során kirendelt ideiglenes vagyonfelügyelőre (Cstv.24/A. § (7)) is.

A felszámoló számára eredeti kötelezettségként kerül megfogalmazásra az, hogy a vele szemben fennálló kizáró okot bejelentse. (Cstv. 27/A. § (5)) Amennyiben ezt megszegi, objektív szankcióként törlik a felszámolók névjegyzékéből, továbbá felmentik. Kárfelelősségét a Cstv. 54. § szabályozza, ami az általános felelősségi alakzathoz képest annyi újat hoz, hogy kártérítési felelősségének mértékét az adós felszámolás kezdő időpontjában meglévő, illetve az alatt szerzett vagyonának erejéig korlátozza, illetve a mércét konkretizálja azzal, hogy a fizetéseképtelenség megállapítása előtti jogszabályellenes vagyonkimentés esetére cselekvést vár el tőle.

Az EU valamely tagállamában megindult főeljárással kapcsolatos kötelezettségei elmulasztásával a mulasztásból eredő károkért felel a felszámoló. (Cstv. 6/B. § (4), 6/C. § (1))

Végül a végelszámoló kárfelelősségét rendezi a Ctv. 99. §,

kinyilvánítva azt, hogy a cég és a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján köteles eljárni, fokozott gondossággal, ami az ilyen tisztet betöltőkkel kapcsolatos általában elvárhatóságból is automatikusan adódik, illetve utal a Ptk. felelősségi szabályaira.

Amennyiben az említett tisztségviselők mulasztással vagy tevékenységgel kötelezettségeiket megszegik, kifogással lehet élni velük, illetve jogszabálysértő cselekményeikkel szemben, ami objektív szankciókat eredményezhet. (Cstv. 16. § (3), Cstv. 24/A. § (6), Cstv. 51. § (1) Ctv. 109. §)

ZÁRSZÓ

A felelősség a jog központi eleme, a jogszabályi rendelkezések kikényszerítésének eszköze, ezáltal a jogirodalom örök témája. A felelősség körének behatárolása, ismérveinek rendszerezése számtalan módon lehetséges. A felelősségtani kutatás lényege nem a kristálytiszt fogalmi rendszer megalkotásában rejlik, hanem olyan felelősségi tényállások kidolgozásában, melyek egyaránt megfelelnek a prevenció és a kárrendezési elvnek, azaz szem előtt tartják mind a kötelezettségszegő indokolt mértékű felelősségrevonását, mind a kötelezettségszegés során sérelmet szenvedő reparációját. Ha minden jogalany érdekeit megfelelően mérlegelő szankció és nem-szankció-obligációk kerülnek lefektetésre a fogalmi besorolásoktól függetlenül helyes felelősségi rendszer kerül kialakításra.

A dolgozat tárgya a társasági jog felelősségi tényállásainak vizsgálata volt. Összegzésképpen elmondható, hogy a felelősség jogkövetkezményeinek jelentős része olyan szankciókból áll, amelyek csupán az eredeti, fennálló kötelezettség teljesítésére szorítanak rá, de mivel a kötelezettségszegés utáni szakról van szó, jogi minőségük szankcionális, de többet hátrányelemet nem hordoznak magukban. A felelősség társasági jogkövetkezményeinek másik jelentős hányada nem-szankció-obligáció, amely a tagokat terheli a társaság kötelezettségeiért, anélkül, hogy ők maguk okozatosan, illetve jogellenesen követték volna el a kötelezettségszegést. Ezentúl a korlátozott felelősségűkkel visszaélő tagok, a kötelezettségszegő

minősített befolyással rendelkező tagok, valamint bizonyos esetekben a vezető-, sőt árnyék-vezető tisztségviselők terhére is a társasági és cégjogi szabályokban olyan szankciók kerültek rögzítésre, melyek tartalmilag korlátlan helyállási kötelezettséget jelentenek.

Megállapítható tehát, hogy a társasági jog kialakította a maga – néhány tényállásnál meglehetősen szigorú – felelősségi rendszerét a jogszerű állapot megteremtése, a prevenció és a reparáció érvényesítése érdekében, a jogkövetkezmények gyakorlati alkalmazása, a ténylegesen alkalmazott szankciók és nem-szankció-obligációk által okozott hátrányok azonban nagy mértékben múlnak a bíróságok jóindulatán.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Marton Géza: A polgári jogi felelősség (Budapest, 1945.)
- Világhy Miklós-Eörsi Gyula: Magyar polgári jog (Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.)
- Eörsi Gyula: Kötelmi jog általános rész (Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.)
- Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.)
- Eörsi Gyula: A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.)
- Ujváriné Antal Edit: Felelősségtan (Novotni Kiadó, Miskolc, 2002.)
- Állam és Jogtudomány Enciklopédia (szerk.: Szabó Imre, Akadémiai Kiadó Budapest, 1980.)
- A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata (szerk.: Miskolczi Bodnár Péter, KJK-KERSZÖV Kiadó, 2002.)
- Társasági törvény, cégtörvény; jogszabály, jogelemzés (szerk.: Sárközy Tamás, HVG-Orac, 2004.)
- Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.)
- Török Tamás: A gazdasági társaság és a vezető tisztségviselő közötti jogviszony (Gazdaság és Jog 2001/4.)
- Szabó Gábor Zoltán: A gazdasági társaság vezető tisztségviselője által harmadik személynek okozott károk megtérítésének egyes kérdései (Gazdaság és Jog 2001/10.)
- Miskolczi Bodnár Péter: A vezető tisztségviselő felelőssége és ennek biztosíthatósága (Gazdaság és Jog 1997/7-8.)
- Wellmann György: Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért (Gazdaság és Jog 2001./1.)
- Török Tamás: A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása miatti felelősség (Gazdaság és Jog 2005/10.)

ÁBRÁK:

Ábra I.

Polgári jog:

<i>Jogszabálysértés</i>	Jogtárgy	Jogviszony	Cél	Felelősség típusai
	alanyi jog	mellérendelt	restitúció	szankció + nem-szankció-obligáció
	törvényesség	alá-fölé rendelt	represszió	szankció

Szerződésszegés

<i>Jogszabálysértés</i>	Jogtárgy	Jogviszony	Cél	Felelősség típusai
	alanyi jog	mellérendelt	restitúció	szankció + nem-szankció-obligáció

Társasági jog:

<i>Jogszabálysértés</i>	Jogtárgy	Jogviszony	Cél	Felelősség típusai
	alanyi jog	mellérendelt	restitúció	szankció + nem-szankció-obligáció
	törvényesség	alá-fölé rendelt	represszió	szankció

Szerződésszegés

<i>Jogszabálysértés</i>	Jogtárgy	Jogviszony	Cél	Felelősség típusai
	alanyi jog	mellérendelt	restitúció	szankció + nem-szankció-obligáció

Ábra II.

Fennálló Felelősség

- Elsődleges kötelezettség (obligáció)

Besodró Felelősség

(Kötelezettségszegés következtében)

- Elsődleges kötelezettség (nem szankció obligáció)
 - restitutív: „represszív”
„nem represszív”
- Másodlagos kötelezettség (szankció)
 - restitutív: „represszív”
„nem represszív”
 - represszív
 - vegyes

JEGYZETEK

- 1 Állam és Jogtudomány Enciklopédia (szerk.: Szabó Imre) Akadémiai Kiadó Budapest, 1980. 957. o.
- 2 Állam és Jogtudomány Enciklopédia (szerk.: Szabó Imre) Akadémiai Kiadó Budapest, 1980. 784. o.
- 3 Marton Géza: A polgári jogi felelősség (Budapest, 1945.) 15. o.
- 4 Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.) 210. o.
- 5 Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötetmi jogunk köréből című művéhez (Második kötet, II. rész Budapest 1933.) 541-542. o.
- 6 Marton Géza: A polgári jogi felelősség (Budapest, 1945.) 20-29. o.
- 7 Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.) 49. o.
- 8 Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.) 66-67. o.
- 9 Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.) 256. o.
- 10 Marton Géza: A polgári jogi felelősség (Budapest, 1945.) 24.
- 11 Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái. A polgári jogi felelősség (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961.) 36. o.
- 12 Gt. 70. § (1) Az átalakulással létrejövő gazdasági társaság az átalakult gazdasági társaság általános jogutódja. A jogutód gazdasági társaságot illetik meg a jogelőd gazdasági társaság jogai, és terhelik a jogelőd gazdasági társaság kötelezettségei, ideértve a munkavállalókkal kötött kollektív szerződésben foglalt kötelezettségeket is.
- 13 Ctv. 65. § (1) A kérelemnek helyt adó cégbejegyzési (változásbejegyzési) végzés ellen fellebbezésnek nincs helye. A végzés vagy az annak meghozatala alapjául szolgáló iratok jogszabályba ütközése miatt az ügyész, valamint az, akire a végzés rendelkezést tartalmaz – a rendelkezés őt érintő részére vonatkozóan – pert indíthat a cég ellen a végzés hatályon kívül helyezése iránt a cég székhelye szerint illetékes megyei bíróság előtt. A cég kérelemre történő törlését elrendelő végzés ellen a pert a bíróság által kirendelt ügygondnok ellen kell megindítani.
- (3) A keresetlevélben, illetve az eljárás során csak olyan jogszabálysértésre lehet hivatkozni, amelyet a cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárásban a cégbíróságnak észlelnie kellett volna.
- 14 Ctv. 69. § (4) Ha az érvénytelenség oka nem küszöbölhető ki, vagy a cég a bíróság felhívásának nem tesz eleget, a bíróság a cégalapítás érvénytelenségének megállapítása mellett az ítéletében megállapított időpontig a létesítő okiratot hatályossá nyilvánítja. Az ítéletben meghatározott hatályossági időpont nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított kilencven nap. Emellett felhívja a cégbíróságot, hogy intézkedjen a cég megszűntnek nyilvánításáról és ehhez kapcsolódóan végelszámolási eljárás, vagy felszámolási eljárás lefolytatásáról. A cégbíróság a cég megszűntnek nyilvánítási időpontját a bírósági ítéletben megállapított hatályossági időponttal azonos időpontban határozza meg.
- 15 Ctv. 74. § (1) Törvényességi felülvizelési eljárásnak van helye, ha
- a) a létesítő okirat vagy annak módosítása, illetve a cégjegyzékbe bejegyzett adat a bejegyzést megelőzően már fennálló ok folytán törvénytört,
 - b) a cégjegyzékbe bejegyzett adat a bejegyzést követően keletkezett ok miatt törvénytört,
 - c) a létesítő okirat vagy annak módosítása, illetve a cégjegyzék nem tartalmazza azt, amit a cégre vonatkozó jogszabályok kötelezően előírnak,
 - d) a cég a működése során nem tartja be a szervezetére és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat,
 - e) a törvény a törvényességi felülvizelési eljárást lefolytatását kötelezővé teszi.
- (4) A törvényességi felülvizelés nem terjed ki a cég gazdálkodásának és döntéseinek gazdasági-célszerűségi szempontból való felülvizgálatára.
- 16 Gt. 45. § (1) A gazdasági társaság bármely

tagja (részvényese) kérheti a társaság szervei által hozott határozatok bírósági felülvizsgálatát arra hivatkozással, hogy a határozat e törvény vagy más jogszabály rendelkezéseibe, illetve a társasági szerződésbe ütközik.

17 Gt. 16. § (3) Ha a gazdasági társaság cégbejegyzési kérelmét jogerősen elutasítják, az erről való tudomásszerzést követően az előtársaság további jogokat nem szerezhet, kötelezettségeket nem vállalhat, és köteles működését haladéktalanul megszüntetni. E kötelezettség elmulasztásából származó károkért az előtársaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. A működés megszüntetéséig vállalt kötelezettségekből eredő tartozásokért a tagok (részvényesek) a gazdasági társaság megszűnése esetére irányadó szabályok szerint kötelesek helytállni. Ez a szabály vonatkozik a tagok (részvényesek) egymás közötti elszámolására is.

18 Gt. 70. § (1) Az átalakulással létrejövő gazdasági társaság az átalakult gazdasági társaság általános jogutódja. A jogutód gazdasági társaságot illetik meg a jogelőd gazdasági társaság jogai, és terhelik a jogelőd gazdasági társaság kötelezettségei, ideértve a munkavállalókkal kötött kollektív szerződésben foglalt kötelezettségeket is.

(2) Ha a gazdasági társaság által, hatósági engedély kiadása iránti kérelemre indított eljárás van folyamatban, a gazdasági társaság köteles az átalakulás elhatározását az engedélyt kiadó hatóságnak haladéktalanul bejelenteni.

(3) Átalakulás esetén a jogelőd gazdasági társaság tagjainak (részvényeseinek) felelőssége csak akkor állapítható meg, ha a jogutód gazdasági társaság helytállási kötelezettségének nem tudott eleget tenni.

(4) Ha a korlátlanul felelős tag – a tagsági viszonyának megtartása mellett – az átalakulás következtében korlátozottan felelős taggá (részvényessé) válik, e változás bekövetkeztétől számított öt évig – ha a társasági vagyon a követelést nem fedezi – korlátlanul és egyetemlegesen felel a társaság azon tartozásaiért, amelyek korlátlanul felelős tagsági viszonyának megszűnése előtt keletkeztek.

(5) Az átalakulás során a társaságtól megváló

– korlátozottan felelős – tagok (részvényesek) tagsági viszonyuk megszűnésétől számított öt évig felelnek a számukra a 74. § (2)-(3) bekezdése szerint kifizetett járandóság erejéig a jogelődnek a jogutód által nem fedezett és a tagsági viszonyuk megszűnése előtt keletkezett tartozásaiért.

(6) Az átalakulás során a társaságtól megváló korlátlanul felelős tag tagsági viszonyának megszűnésétől számított öt évig korlátlanul felel a jogelődnek a jogutód által nem fedezett, a tagsági viszonya megszűnése előtt keletkezett tartozásaiért.

19 (4) A nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltatató tag (részvényes) a hozzájárulás szolgáltatásától számított ötéves jogvesztő határidőn belül helytállni tartozik a gazdasági társaságnak azért, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennálló értékét. Azok a tagok, akik valamely tag nem pénzbeli hozzájárulását tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el, a nem vagyoni szolgáltatást teljesítővel együtt egyetemlegesen és korlátlanul felelnek a társaság felé az abból származó károkért.

20 Gt. 14. § (1) Ha a társaság (részvényes) a társasági szerződésben vállalt vagyoni hozzájárulását az ott meghatározott időpontig nem szolgáltatja, a gazdasági társaság ügyvezetése harmincnapos határidő kitűzésével felhívja a teljesítésre. A felhívásban utalni kell arra, hogy a teljesítés elmulasztása a tagsági jogviszony megszűnését eredményezi.

(2) A harmincnapos határidő eredménytelen eltelte esetén a tagsági jogviszony a határidő lejártát követő napon megszűnik. Erről a gazdasági társaság ügyvezetése a tagot (részvényest) írásban köteles értesíteni.

21 Gt. 47. § (1) A gazdasági társaság tagját a bíróság a gazdasági társaságnak a tag ellen indított keresete alapján kizárja a társaságból, ha a tagnak a társaságban maradása a társaság céljának elérését nagymértékben veszélyeztetné.

22 Gt. 50. § (1) A korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság jogutód nélküli megszűnése esetén nem hivatkozhat korlátolt felelősségére az a tag (részvényes), aki

ezzel visszaélt. A korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság azon tagjai (részvényesei), akik korlátozott felelősségükkel, illetve a társaság elkülönült jogi személyiségével a hitelezők rovására visszaéltek, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért.

(2) A tagok (részvényesek) (1) bekezdés szerinti felelőssége különösen akkor állapítható meg, ha a társaság vagyonával sajátjukként rendelkeztek, a társasági vagyont saját vagy más személyek javára úgy csökkentették, hogy tudták, illetve az általában elvárható gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna, hogy ezáltal a társaság a kötelezettségeit harmadik személyek részére nem lesz képes teljesíteni, továbbá a 13. § (4) bekezdése szerinti esetben.

(3) Az (1)-(2) bekezdés szabályait megfelelően alkalmazni kell a betéti társaság kültagjára is.

23 Gt. 20. § (7) Azok a tagok (részvényesek), akik olyan határozatot hoztak, amelyről tudták, vagy az általában elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy az a gazdasági társaság jelentős érdekeit nyilvánvalóan sérti – ha törvény kivételt nem tesz –, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben az ebből eredő kárért.

24 Gt. 16. § (4) Ha a létrehozni kívánt gazdasági társaságnál a tagok (részvényesek) felelőssége a társaságot terhelő kötelezettségekért korlátozott volt, és a tagok (részvényesek) helytállása ellenére ki nem elégített követelések maradtak fenn, e tartozásokért harmadik személyek irányában a létrehozni kívánt gazdasági társaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemlegesen kötelesek helytállni.

25 Gt. 16. § (3) Ha a gazdasági társaság cégbejegyzési kérelmét jogerősen elutasítják, az erről való tudomászerzést követően az előtársaság további jogokat nem szerezhet, kötelezettségeket nem vállalhat, és köteles működését haladéktalanul megszüntetni. E kötelezettség elmulasztásából származó kárért az előtársaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. A működés megszüntetéséig vállalt

kötelezettségekből eredő tartozásokért a tagok (részvényesek) a gazdasági társaság megszűnése esetére irányadó szabályok szerint kötelesek helytállni. Ez a szabály vonatkozik a tagok (részvényesek) egymás közötti elszámolására is.

26 Gt. 30 § (1) A társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője a jogkörében eljárva harmadik személynek okozott.

(2) A vezető tisztségviselő a gazdasági társaság ügyvezetését az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal – és ha e törvény kivételt nem tesz –, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. A vezető tisztségviselő a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a társasági szerződés, illetve a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatok, illetve ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott kárért.

(3) A gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően, a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Külön törvény e követelmény felróható megszegése esetére, ha a gazdasági társaság fizetéseképtelenné vált, előírhatja a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét.

(4) Együttes képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselők, illetve testületi ügyvezetés esetén a vezető tisztségviselők gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelőssége a Ptk. közös károkozásra vonatkozó szabályai szerint egyetemleges. Ha a kárt a testületi ügyvezetés határozata okozta, mentesül a felelősség alól az a tag, aki a döntésben nem vett részt, vagy a határozat ellen szavazott.

27 Cstv. 33/A. § (1) A hitelező vagy a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt kérésrel kérheti a bíróságtól [6. § (1) bekezdés] annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően

üzgyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el (ideértve a környezeti terhek rendezését is), és ezáltal a társasági vagyron a keresetben meghatározott mértékben csökkent. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezze az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges.

- (2) Mentesül a felelősség alól az (1) bekezdésben említett vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek csökkentése érdekében. Amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója [összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban

meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell.

- (3) Az (1) bekezdés alkalmazásában a gazdálkodó szervezet vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.
- 28 Gt. 32. § (1) Ha ezt a társasági szerződés lehetővé teszi, a társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselők tevékenységének segítése érdekében egy vagy több cégvezető kinevezéséről határozhat. A cégvezető olyan munkavállaló, aki a vezető tisztségviselők rendelkezései alapján irányítja a társaság folyamatos működését. A cégvezető feladatkörében a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján köteles eljárni. A cégvezető tevékenysége nem érinti a vezető tisztségviselők társasággal szébeni 30. § szerinti felelősségét.